

VIŠJA STROKOVNA ŠOLA ACADEMIA MARIBOR

DIPLOMSKO DELO

INVALIDSKA PODJETJA V REPUBLIKI

SLOVENIJI

Kandidatka : Rozalija OSRAJNIK

Študentka študija ob delu

Št. Indeksa: 11190122535

Program: računovodja

Mentor: mag. Sonja KUHAR

Maribor, marec 2008

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Rozalija OSRAJNIK izjavljam, da sem v skladu z 10. členom Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS št. 16/2007 - UPB3), avtor tega pisnega izdelka, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Sonje Kuhar.

Maribor, 10.03.2008

Podpis:.....

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici mag. Sonji Kuhar za vso strokovno pomoč in nasvete pri izdelavi
diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi lektorici Tini Polajžer, prof.

Posebna zahvala gre moji družini za vso vzpodbudo in podporo pri študiju.

POVZETEK

Invalidi so kot težje zaposljiva skupina izpostavljeni neenakosti in zapostavljanju na trgu dela. Številni državni in mednarodni dokumenti vsebujejo določila, ki omogočajo invalidom enakomerno vključevanje na trg delovne sile. V Sloveniji je več ustanov, ki na različnih zakonskih podlagah invalidom dodeljujejo status invalidnosti in pravice, ter spodbujajo njihovo zaposlovanje. Da bi spodbudili zaposlovanje invalidov, se je v Sloveniji sprejelo veliko zakonov in predlogov, ki so bili v veliki meri neučinkoviti in niso prinašali rezultatov. Šele v letu 2005 je Slovenija sprejela Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, tako imenovan kvotni sistem, ki pomeni obvezno zaposlovanje določenega števila invalidov, sklepanje poslovnih pogodb v predpisani višini ali pa plačevanje prispevkov za namene pospeševanja zaposlovanja invalidov. Takšen model zaposlovanja, ki ima v Evropi že desetletno tradicijo, je spremenil odnos in politiko zaposlovanja. Že v kratkem času je pokazal pozitivne rezultate, s katerim pridobijo vsi: invalidi, delodajalci in celotno gospodarstvo.

ABSTRACT

On the labour market there are disabled workers as hard employed group exposed to inequality and disregarding. Large number of state and international documents includes statements which allow disabled workers to equally incorporate on the labour market. In Slovenia there are more institutions which on different lawful basis to disabled workers assign status off disability and rights. They also stimulate employments of disabled workers.

In the past Slovenia accepted many different laws and suggestions for stimulating employments of disabled workers which were not effective and they didn't bring any good results. After Year 2005 Slovenia has accepted the law of employment rehabilitations and employments of disabled workers which was called quota system. Quota system means obligation to employ defined number of disabled workers or to make a business contract in prescribed amount or in paying contribution to accelerate employment of disabled workers. This model of employment which has in Europe decennial tradition change the relation and politics of employments. In short time this model has shown positive results where all participants win: disabled workers, employers and whole economy.

KLJUČNE BESEDE: invalidska podjetja, invalid, kvotni sistem, zaposlovanje.

KRATICE:

IP: invalidska podjetja.

MDDSZ: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

ZPIZ : Zavod za invalidsko in pokojninsko zavarovanje Slovenije.

ZRSZ: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

ZIPS: Zavod invalidskih podjetij Slovenije.

ZZRZI: Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	9
1.1	OPREDELITEV OBRAVNAVANE ZADEVE	9
1.2	NAMEN, CILJI IN OSNOVNE TRDITVE DIPLOMSKEGA DELA	9
1.3	PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE	10
1.4	PREDVIDENE METODE RAZISKOVANJA	10
2	PРАВNA PODLAGA ZA DELOVANJE IP IN NJIHOV POMEN	12
2.1	POGOJI ZA DELOVANJE IP	13
2.2	POSEBNOSTI DELOVANJA IP	13
2.3	ODVZEM STATUSA IP	14
2.4	IP– POMEMBNA OBLIKA ZAPOSLOVANJA INVALIDOV	14
3	STRUKTURE V IP V REPUBLIKI SLOVENIJI V OBDOBJU 1988-2006.....	15
3.1	RAZDELITEV IP PO OBMOČNIH SLUŽBAH ZRSZ	17
3.2	TREND ZAPOSLENIH V IP V OBDOBJU 2000-2006	18
3.3	SPOLNA STRUKTURA ZAPOSLENIH.....	19
3.4	STAROSTNA STRUKTURA ZAPOSLENIH V IP	20
3.5	IZOBRAZBENA STRUKTURA ZAPOSLENIH V IP	22
3.6	DEJAVNOST IP	24
3.7	INVALIDI IN BREZPOSELNOST	25
4	EKONOMSKE OLAJŠAVE IP.....	31
4.1	ODSTOPLJENA SREDSTVA	31
4.2	FINANČNA SREDSTVA V IP	33
4.3	RAČUNOVODSTVO ODSTOPLJENIH PRISPEVKOV V IP	35
4.4	KNJIGOVODSTVO ODSTOPLJENIH PRISPEVKOV	35
4.5	OBRAČUN IN KNJIŽENJE ODSTOPLJENIH PRISPEVKOV IN NJIHOVA PORABA.....	37
4.6	SUBVENCije	41
5	USPEŠNOST POSLOVANJA V IP	43
5.1	USPEŠNOST POSLOVANJA	43
5.2	POSLOVNI IZID, BILANČNI DOBIČEK IN BILANČNA IZGUBA V IP ZA LETO 2006	44
6	KAJ PRINAŠA ZAKON O ZAPOSLOVNI REHABILITACIJI IN ZAPOSLOVANJU INVALIDOV.....	46
6.1	KVOTNI SISTEM ZAPOSLOVANJA INVALIDOV	47
6.2	VZPODBUDE, KI JIH DOLOČA ZZRZI	49
6.3	PLAČILO STROŠKOV PRILAGODITVE DELOVNEGA MESTA IN SREDSTEV ZA DELO	50
7	IP V EVROPI.....	51
8	ZAKLJUČEK.....	53
9	SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE	56
10	VIRI	57

KAZALO TABEL

Tabela 1: Izobrazbena struktura zaposlenih v IP- delež glede na število zaposlenih znotraj podjetja.....	22
Tabela 2: Razmerje med številom vseh brezposelnih in številom brezposelnih invalidov	26
Tabela 3 Podatki o odstopljenih sredstvih za leto 2006.....	33
Tabela 4: Poraba odstopljenih sredstev (OS) po namenih v letu 2006..	34
Tabela 5: Obračun odstopljenih prispevkov	38
Tabela 6: Knjiženje odstopljenih prispevkov.....	39
Tabela 7: Poslovni izid, bilančni dobiček in bilančna izguba v IP za leto 2006	44

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Število IP od 1988-2006	16
Graf 2: Število novo ustanovljenih IP.....	16
Graf 3: Število vseh zaposlenih in zaposlenih invalidov v IP po območnih enotah ZRSZ.....	17
Graf 4: Število zaposlenih v IP po letih 2000-2006.....	18
Graf 5: Zaposleni M/Ž invalidi v IP.....	19
Graf 6: Starostna struktura zaposlenih invalidov v IP v obdobju 2003-2006 v deležih	20
Graf 7: Starostna struktura ostalih zaposlenih v IP v obdobju 2003-2006 v deležih	21
Graf 8: Izobrazbena struktura invalidov, zaposlenih v IP v obdobju 2002-2005	23
Graf 9: Izobrazbena struktura neinvalidov, zaposlenih v IP v obdobju 2002-2005	23
Graf 10: Dejavnost IP	25
Graf 11: Razmerje med številom vseh brezposelnih in številom brezposelnih invalidov	26
Graf 12: Število zaposlenih invalidov v letu 2006-2007	28
Graf 13: Zavezanci, ki presegajo kvoto za leto 2006-2007	28
Graf 14: Niso zavezanci in zaposlujejo invalide 2006-2007	29
Graf 15: Pogodbe, sklenjene z IP v letu 2006:	48
Graf 16: Pogodbe, sklenjene z IP v letu 2007:	49

1 UVOD

1.1 Opredelitev obravnavane zadeve

Delo in zaposlitev, v času v katerem živimo, nista pomembna samo zaradi pridobivanja sredstev za življenje in s tem preprečevanja revščine, temveč sta tudi dejavnika socialnega vključevanja v družbo in osebnostnega razvoja. Brezposelnost invalidov je zato pojav, ki mu v vseh družbah izkazujejo velik pomen, saj od tod izvira vse resnejši problem dolgotrajne izključenosti iz družbene blaginje. Brezposelni invalidi so posamezniki s specifičnimi osebnostnimi, delovnimi, umskimi, fizičnimi in drugimi lastnostmi, ki se izkažejo v procesu povpraševanja na trgu delovne sile kot manj zaželeni. (Uršič, 1996, 76).

Invalidskim podjetjem (v nadaljevanju IP) je namenjena posebna pozornost predvsem zato, ker je zaposlovanje invalidov v njih pomemben del zaposlovanja invalidov v naši državi, saj se ob naraščajočem trendu brezposelnosti med invalidi povečuje zaposlovanje v IP ter njihovo število. V tem pogledu je za samo preživetje IP izredno pomemben ustrezen odnos države do le-teh. (Čufer, Tabaj, 2002, 2).

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve diplomskega dela

Namen diplomskega dela je podrobno prikazati IP, njihovo uspešnost, saj glavni cilj teh podjetij ni ustvarjanje dobička iz prodaje proizvodov in storitev, temveč imajo v dolgoročni usmeritvi poslovanja oziroma za osnovni strateški cilj, ohranjanje delovnih mest invalidov, odpiranje novih delovnih mest zanje in tudi za zdrave zaposlene. IP z zaposlovanjem invalidov pripomorejo k večanju socialne varnosti delavca in njegovih družinskih članov.

Cilj diplomske naloge je predstaviti položaj IP v Sloveniji, prikazati njihov razvoj v obdobju tranzicije, opozoriti, kje so bile prednosti in slabosti predhodnega sistema in končno, kaj prinaša nov kvotni sistem, ki je bil vpeljan v zadnjih dveh letih. Pojem invalid se bo nanašal na delovne invalide, saj je ta skupina invalidov pri nas daleč najštevilčnejša.

Trdim, da se zaposlovanje invalidov povečuje v običajnih podjetjih, in sicer ne glede na zakon o zaposlovanju invalidov zgolj na račun pridobitve novih statusov invalida pri že

zaposlenih v teh podjetjih. Prav zato so IP skoraj edina rešitev za reševanje problematike zaposlovanja invalidov. Običajna podjetja se raje odločajo za sodelovanje z IP ali za vplačevanje zneskov v kvotni sistem kot za zaposlovanje invalidov na novo.

1.3 Predpostavke in omejitve

Pri zbiranju podatkov sem bila omejena na podatke iz ministrstev (MDDSZ, Zavod za zaposlovanje, Sklad RS za zaposlovanje invalidov).

1.4 Predvidene metode raziskovanja

Ministrstvu, Zavodu za zaposlovanje in Skladu za zaposlovanje sem v maju 2007 po elektronski pošti poslala vprašanja, na katera sem v poletnih mesecih dobila tudi odgovore. Prav zato sem se odločila za namizno raziskovanje, to pomeni raziskovanje s pomočjo interneta, elektronske pošte, med drugim sem ankete s vprašanji poslala tudi IP. Ob tem sem uporabila tudi podatke javnega značaja, ki sem jih dobila na I-Bonu.

Diplomska naloga je razdeljena v tri obsežnejše sklope.

V prvem delu sem se osredotočila na pravno podlago, značilnosti in posebnosti na področjih ustanavljanja, delovanja in poslovanja IP v Sloveniji ter njihovega razvoja po osamosvojitvi.

V drugem delu sem analizirala IP v obdobju tranzicije, ugotavljala, kakšna je starostna in izobrazbena struktura teh podjetij ter katere dejavnosti v njih invalidi najpogosteje opravljajo. Posebni del sem namenila brezposelnosti invalidov v Sloveniji.

V tretjem delu sem prikazala skupne prihodke in odhodke ter poslovni izid za vsa IP v Sloveniji za leto 2006. V tem sklopu sem tudi ugotavljala, kakšni so prihodki, ki jih država dobi od IP in njeni odhodki. V nadaljevanju sem še prikazala, kako se uresničuje nov zakon o zaposlitveni rehabilitaciji invalidov ter kako deluje sam kvotni sistem. Zadnji del tretjega sklopa prinaša podatke, kako rešujejo problem invalidnosti in njihovo vključevanje v družbo v Evropski uniji.

Nikakor ne gre spregledati dejstva, da je Svet Evropske unije prav leto 2007 razglasil za

evropsko leto enakih možnosti. S tem želim poudariti, da je stanje v IP tudi odraz družbe, predvsem z vidika, v kolikšni meri se je pripravljena prilagajati posebnim potrebam ne tako maloštevilne invalidske populacije.

Vsi podatki so črpani iz vprašalnikov oziroma njihovih analiz, ki jih MDDSZ vsako leto pošilja IP. V njih je mogoče najti podatke o razdelitvi IP v Sloveniji, o zaposlovanju invalidov in neinvalidov v teh podjetjih, tudi o starostni in izobrazbeni strukturi zaposlenih in o koriščenju sredstev v IP.

2 PRAVNA PODLAGA ZA DELOVANJE IP IN NJIHOV POMEN

Pravna podlaga za ustanavljanje IP je določena v Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Ur.l. RS št., 16/2007-UPB2 v nadaljevanju ZZRZI), ki natančneje opredeljuje pogoje delovanja, postopek pridobitve statusa, način poslovanja, način delitve dobička, določa vpliv države na lastništvo in vpliv pri sprejemanju odločitev ter tudi obvezno revizijo računovodskih izkazov.

IP lahko ustanovijo različne osebe glede na pravno organiziranost. Največ IP so ustanovile gospodarske družbe, ponavadi so IP njihova hčerinska podjetja, med ustanovitelji pa so tudi fizične osebe, društva, združenja in občine. IP prejemajo v skladu s Pravilnikom o merilih za nadomestitev dela stroškov IP (Ur. l. RS št., 117/2005) za vsakega zaposlenega invalida mesečno subvencijo plače. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS št., 1009/2006-UPB4 v nadaljevanju ZPIZ) pa v 226. členu določa, da se podjetjem, zavodom in drugim organizacijam za zaposlovanje invalidov, ki so zavezanci za plačilo prispevkov iz prvega odstavka 204. člena tega zakona, prispevki zavarovanja in delodajalca po tem zakonu, ki se namenjajo za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih, odvajajo na poseben račun pri delodajalcu in kot odstopljena sredstva uporabljajo za materialni razvoj teh podjetij oziroma v skladu z Zakonom o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb. V 232. členu ZPIZ je določeno, da za zavarovance, ki so oproščeni plačila prispevkov, plača te prispevke Republika Slovenija iz državnega proračuna. (Čufer, Tabaj, 2002, 15-17).

Na podlagi drugega odstavka 60. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 72/2006-UPB3 v nadaljevanju ZZVZZ) velja enako za prispevke za zdravstveno varstvo in zavarovanje, le da se Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije odpove plačilu prispevkov. V skladu z določili 2. člena Zakona o davku na izplačane plače (Ur.l. RS, št. 21/2006-UPB2), IP ne plačujejo davka na izplačane plače.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) pripravlja letne preglede IP v Sloveniji. Letni pregled prinaša podatke o pravnih podlagah za ustanavljanje IP, o brezposelnosti invalidov v Sloveniji, o strukturi ter organiziranosti IP, o njihovih dejavnostih in strukturi zaposlenih, o njihovi razpršenosti po občinah, upravnih enotah in

območnih službah Zavoda RS za zaposlovanje, o poslovanju in tudi o njihovem nadzoru. (www.gov.si/mddsz/?PID).

V ZZRZI so podrobneje določeni pogoji delovanja, postopek pridobitve statusa in način poslovanja IP.

ZZRZI predpisuje tudi način delitve dobička, določa vpliv države na lastništvo in vpliv pri sprejemanju odločitev ter tudi obvezno revizijo računovodskih izkazov po posebnih pravilih revidiranja IP.

2.1 Pogoji za delovanje IP

53. člen ZZRZI določa, da IP lahko posluje pod naslednjimi pogoji:

- med celim poslovnim letom zaposluje in usposablja najmanj 40% invalidov od vseh zaposlenih v družbi;
- ima izdelan poslovni načrt;
- zaposluje in usposablja oziroma bo zaposlovalo in usposabljal invalide, ki se zaradi invalidnosti ne morejo zaposliti ali zadržati zaposlitve pri delodajalcu v običajnem delovnem okolju, kjer jim ne morejo zagotoviti ustreznih delovnih mest;
- zaposluje oziroma bo zaposlovalo najmanj enega strokovnega delavca, če zaposluje ali usposablja več kot 3 invalide, sicer pa na vsakih 20 zaposlenih invalidov enega strokovnega delavca;
- ima status IP in je po zakonu vpisan v register.

2.2 Posebnosti delovanja IP

Posebnosti delovanja IP po 58. členu ZZRZI so:

- najmanj 60% ustvarjenega dobička, doseženega s prodajo na trgu, morajo nameniti za povečanje osnovnega kapitala družbe oziroma ga porabiti za enak namen kot odstopljena sredstva;
- v primeru, da se lastniški delež posameznega družbenika oziroma delničarja poveča tako, da bi znašal 25% ali več osnovnega kapitala družbe, se predhodno o tem obvesti MDDSZ;
- pisno so dolžna obvestiti MDDSZ tudi o večji širitvi in krčenju dejavnosti, pridobitvi ali odtujitvi nepremičnin, v katerih poteka pretežna dejavnost, sprejetju sklepa o prenehanju

gospodarske družbe in drugih pomembnih razvojnih odločitvah, ki lahko vplivajo na obnavljanje delovnih mest za invalide;

- za povečanje ali zmanjševanje števila zaposlenih v IP nad 20 delavcev morajo pridobiti soglasje MDDSZ;
- dolžna so revidirati letna in poslovna poročila na način in pod pogoji, določenimi z zakonom, ki ureja revidiranje;
- deležna so z zakoni in drugimi predpisi določenih posebnih oprostitev, olajšav in drugih vzpodbud;
- finančna sredstva iz naslova oprostitev in olajšav so prikazana na posebnem kontu in uporabljajo le z zakonom predvidene namene;
- po zakonu o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji brez predhodnega soglasja Vlade ni možna uvedba stečajnega postopka nad IP.

2.3 Odvzem statusa IP

Odvzem statusa IP se po 60. členu ZZRZI gospodarski družbi lahko z odločbo odvzame.

Status IP se lahko odvzame, če je pri nadzoru ugotovljeno:

- da ne izpolnjuje več pogojev za ohranitev statusa (glej pogoji za pridobitev in ohranitev statusa IP);
- da nenamensko uporablja sredstva iz naslova oprostitev in olajšav;
- da huje krši predpise.

Zoper odločbo o odvzemu statusa IP ni pritožbe.

2.4 IP– pomembna oblika zaposlovanja invalidov

Pravna podlaga za ustanavljanje IP je določena v 54. členu ZZRZI. Po tem zakonu lahko pridobi status IP družba z omejeno odgovornostjo, delniška družba in komanditna delniška družba, če med celim poslovnim letom usposablja in zaposluje najmanj 40% invalidnih oseb od vseh zaposlenih v podjetju in pridobi predhodno soglasje Vlade RS.

Vlada RS na predlog MDDSZ izda predhodno soglasje, da lahko gospodarska družba ob izpolnitvi vseh predpisanih pogojev posluje kot IP.

Vlada pri presojanju pogojev upošteva naslednje kriterije :

- ustreznost registracije (izpis iz sodnega registra);
- zadostno število zaposlenih invalidov oziroma invalidov na usposabljanju;
- program mora ustrezati sposobnostim in zmožnostim invalidov, ki jih podjetje zaposluje;
- podjetje mora imeti strokovno usposobljene vodilne in druge odgovorne delavce za delo z invalidi;
- poslovni in proizvodni prostori morajo omogočati neovirano delovanje IP;
- tehnični in prostorski pogoji morajo biti prilagojeni potrebam invalidov;
- IP mora biti spoznavno kot samostojna organizacijska enota. (Kolar 2002, 21).

Kot invalidi so upoštevane osebe s pravnomočno odločbo pristojnega organa:

invalid oziroma invalidka (v nadaljnjem besedilu invalid) je oseba, ki pridobi status invalida po 10. členu ZZRZI ali po drugih predpisih, in oseba, pri kateri so z odločbo pristojnega organa ugotovljene trajne posledice telesne ali duševne okvare ali bolezni in ima zato bistveno manjše možnosti, da se zaposli ali ohrani zaposlitev oziroma v zaposlitvi napreduje.

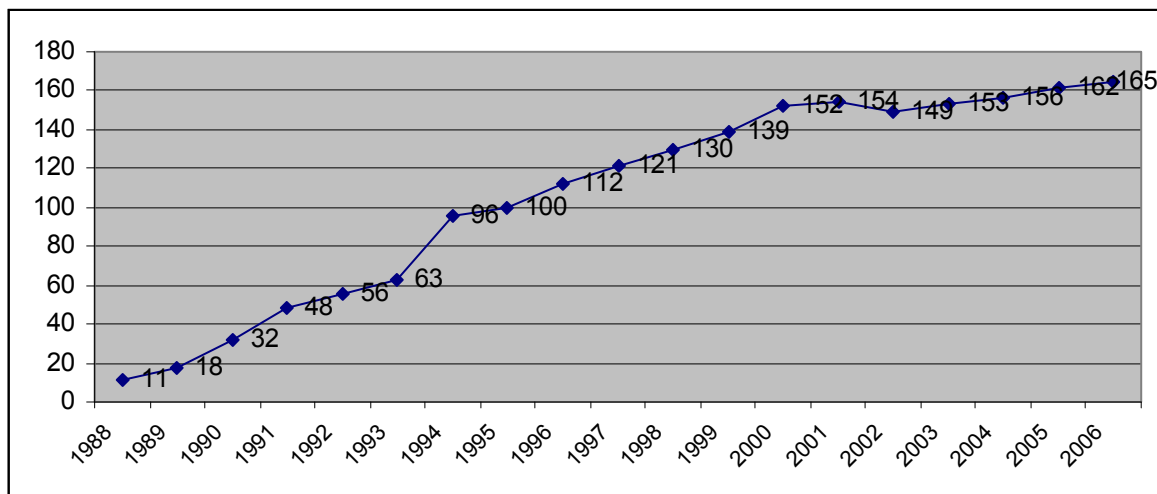
3 STRUKTURE V IP V REPUBLIKI SLOVENIJI V OBDOBJU 1988-2006

IP so zaradi zagotavljanja delovnih mest za invalide za družbo posebnega pomena. Predstavljajo neke vrste socialno ekonomijo, v praksi so postala ena redkih možnosti zaposlovanja invalidov. Njihovo ustanavljanje se je začelo pred letom 1976, in sicer z ustanavljanjem invalidskih delavnic, ki so se obdržale do leta 1988, ko so se preoblikovale v IP.

Leta 1988 smo imeli v Sloveniji 11 IP, ki so se preoblikovala iz tedanjih invalidskih delavnic. (Uršič, 1996, 69).

Trend rasti IP je viden iz spodnjega grafa.

Graf 1: Število IP od 1988-2006

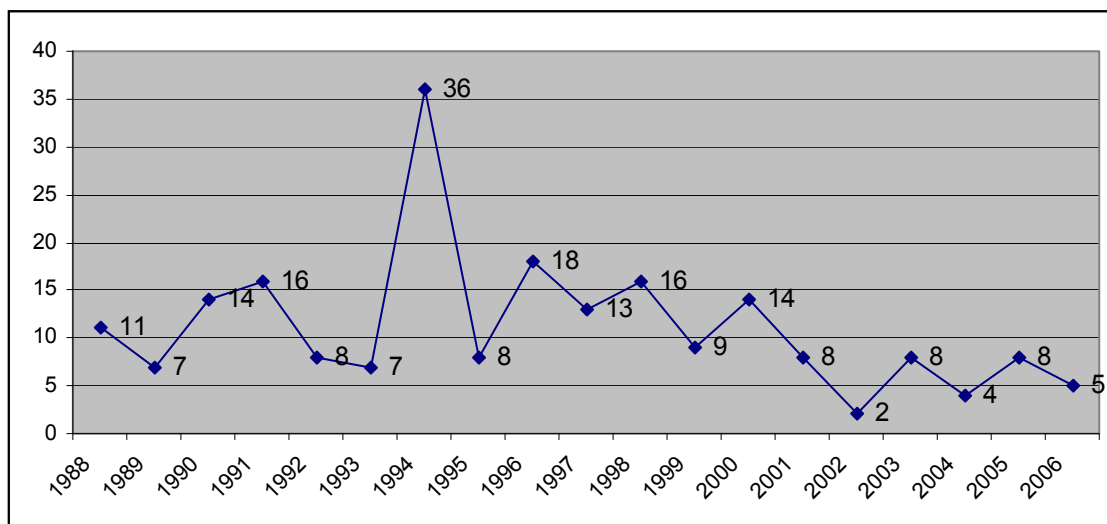


Vir: sklepi Vlade RS in odločbe MDDSZ o podelitvi in odvzemu statusa IP

V grafu številka 1 je videti stalen trend rasti IP od leta 1988 do 2004. V letu 2006 je bilo 165 IP. Trend rasti je povezan z nenehnimi zakonskimi spremembami države. Zakon o podjetjih (Ur.l. SFRJ št. 77/1988), ki je v letu 1988 spremenil tedanje invalidske delavnice v IP, je doživel spremembe že v letu 1993. V letu 1993 je bil sprejet novi zakon, in sicer Zakon o gospodarskih družbah (Ur. l. RS št. 30/1993), ki je v 11. poglavju določal, kdo vse se lahko preoblikuje v IP in kakšni so pogoji za to. Od leta 2004 (31.5.2004) velja novi zakon (ZZRZI), ki v celoti zajema problematiko zaposlovanja invalidov in ureja pogoje za ustanavljanje, delovanje, nadzor in odvzem statusa IP.

V naslednjem grafu je prikazano število novo ustanovljenih IP od leta 1988 do 2006.

Graf 2: Število novo ustanovljenih IP



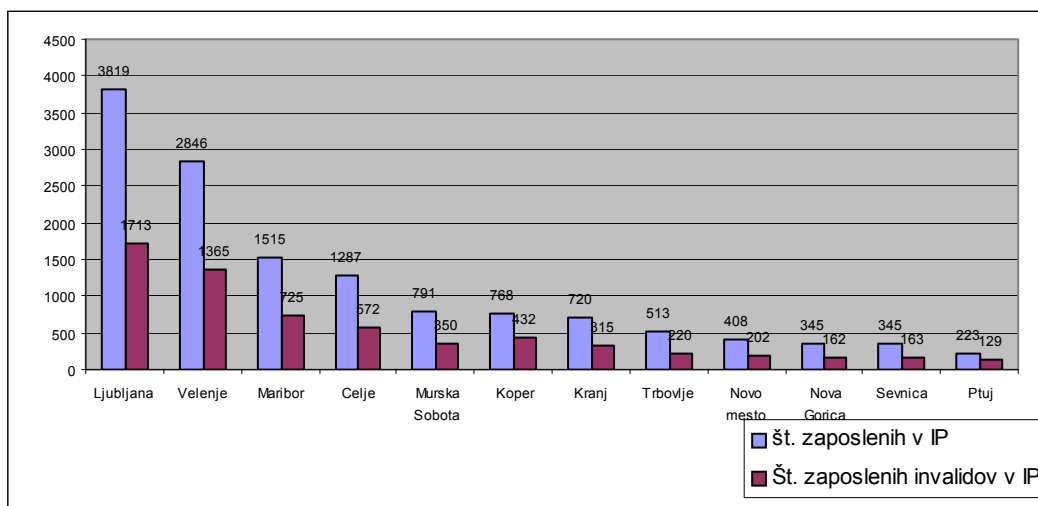
Vir: sklepi Vlade RS in odločbe MDDSZ o podelitvi in odvzemu statusa IP

V gornjem grafu se vidi na podlagi odločb MDDSZ porast IP v obdobju od 1993-1994. Razlog je v sprejetju Zakona o podjetjih (Ur.l. SFRJ št. 77/1988), ki je na enostavnejši način omogočal ustanavljanje IP. Trend rasti se je nadaljeval vse do leta 2000, kjer je nastala prelomnica in število novih IP se je močno zmanjšalo. Od leta 2001 naprej je začelo število novo nastalih IP upadati, saj je na primer v letu 2002 mogoče videti, da sta bili ustanovljeni le dve IP. V letu 2004 so bila v Sloveniji na novo ustanovljena le 4 IP. V letu 2001, 2003 in 2005 je pridobilo status IP 8 novih podjetij, v letu 2006 pa še 5 podjetij.

3.1 Razdelitev IP po območnih službah ZRSZ

V Sloveniji delujejo IP v 71 občinah, kar predstavlja 36,8% delež. V 122 občinah ni IP, kar predstavlja kar 63,2% delež. Najmočnejša poselitev je v urbanih središčih, kjer je tudi poselitev največja.

Graf 3: Število vseh zaposlenih in zaposlenih invalidov v IP po območnih enotah ZRSZ



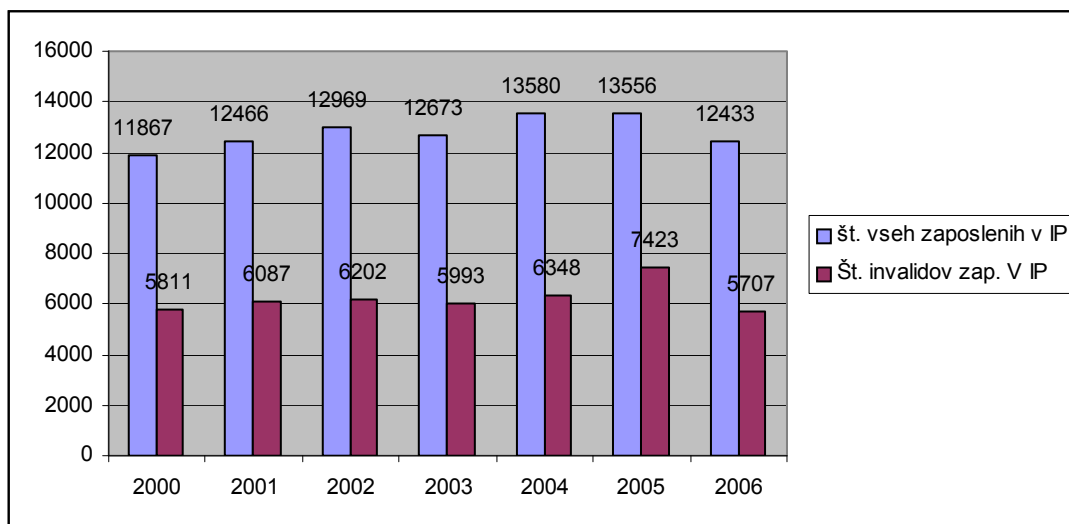
Vir: MDDSZ za leto 2004

Iz grafa številka 3 je mogoče razbrati, da je bilo v letu 2004 v IP zaposlenih 13.580 oseb, od tega 6.348 invalidov, kar predstavlja 46,75%. Največ IP je na območju Ljubljane. Ljubljanski občini nato sledijo občine Velenje, Maribor in Celje, ki zajemajo 69,72% delež, medtem ko ostala mesta predstavljajo samo 30,28% delež.

3.2 Trend zaposlenih v IP v obdobju 2000-2006

Število zaposlenih v IP v obdobju od 2000-2006 je bilo v velikem porastu, kar gre pripisati ugodnim gospodarskim razmeram, kot so na primer odstopljeni prispevki in razne subvencije.

Graf 4: Število zaposlenih v IP po letih 2000-2006



Vir: Vprašalnik MDDSZ od leta 2000 do leta 2006

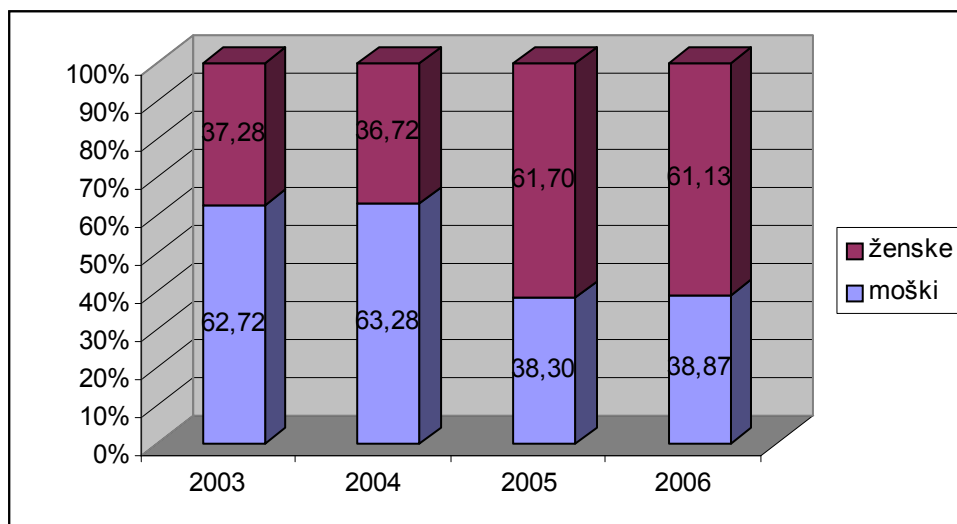
Iz grafa številka 4 je razvidno, da se je število zaposlenih v IP v obdobju od 2000-2004 povečevalo. Število vseh zaposlenih se je povečalo iz 11.867 na 13.580, kar je 14,44% povečanje. Število zaposlenih invalidov v teh IP se je povečalo iz 5.811 na 6.348, kar predstavlja 9,25% in je za 5,19% manjše od števila vseh zaposlenih. Ugotovitev, ki iz tega izhaja je, da so IP povečevala število zaposlenih, a zaposlovala so le neinvalidi. V letu 2000 so invalidi predstavljali 49% delež zaposlenih, v letu 2004 pa še samo 47% delež. V letu 2005 se je trend obrnil v prid invalidov, saj so takrat predstavljali 61% delež, v letu 2006 pa je ponovno padel na 46% delež. Padec rasti zaposlenih v IP v letu 2006 gre pripisati učinkom kvotnega sistema, ki je povzročil povečanje zanimanja zaposlovanja invalidov ne samo v IP, temveč tudi pri ostalih delodajalcih.

Kvotni sistem pomeni obvezno zaposlovanje določenega števila invalidov, sklepanje poslovnih pogodb v predpisani višini ali pa plačevanje prispevkov za namene pospeševanja zaposlovanja invalidov.

3.3 Spolna struktura zaposlenih

V naslednjem grafu je prikazana spolna struktura zaposlenih v IP v obdobju od 2003-2006.

Graf 5: Zaposleni M/Ž invalidi v IP



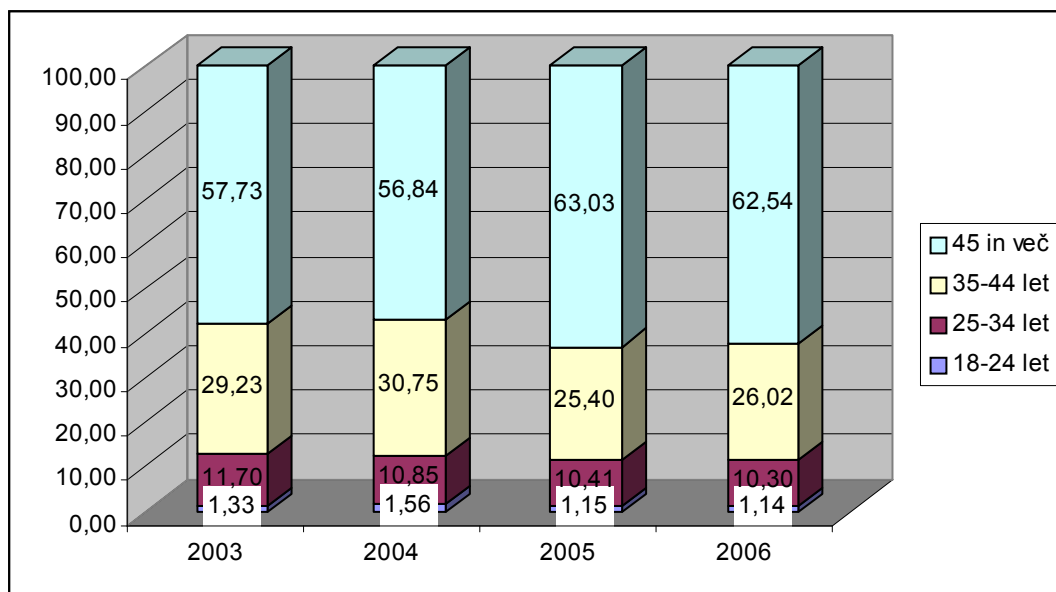
Vir: Sklad RS za spodbujanje zaposlovanja invalidov v letih od 2003-2006

V IP je bilo v letih 2003-2004 zaposlenih več invalidov moškega spola. V letu 2005-2006 se je trend obrnil in so IP zaposlovala več invalidov ženskega spola. Iz tega se lahko sklepa, da se je v tem obdobju upokojilo več moških invalidov in da so delodajalci zaposlili več invalidnih žensk.

3.4 Starostna struktura zaposlenih v IP

Pri spremljanju podatkov o starostni strukturi zaposlenih v IP je možno priti do spoznanja, da IP zaposlujejo starejše in težje zaposeljive delavce.

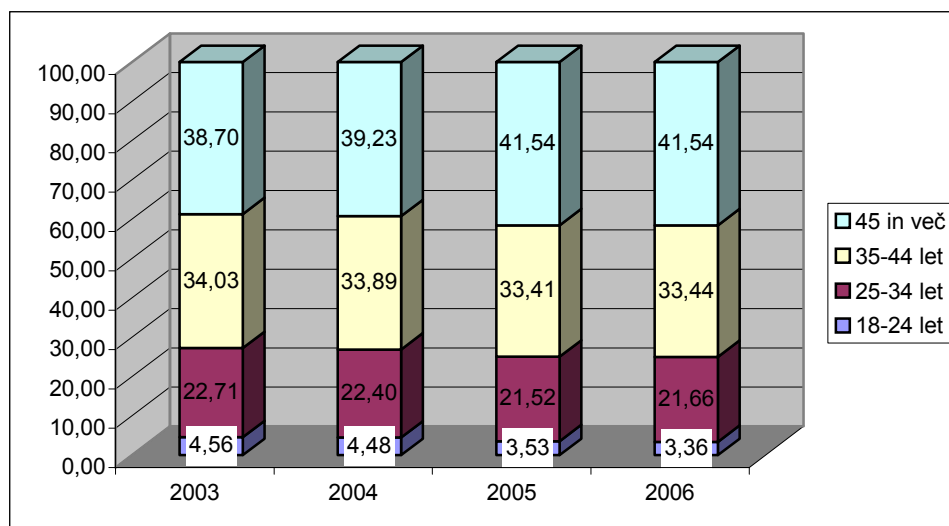
Graf 6: Starostna struktura zaposlenih invalidov v IP v obdobju 2003-2006 v deležih



Vir: Vprašalnik MDDSZ od 2003-2006

V IP je bilo v obdobju od 2003-2006 največ zaposlenih invalidov v starosti 45 in več, naslednja najobsežnejša skupina so v starosti 34-44 let. Najmanj zaposlenih je bilo v starostni skupini 18-24 let. Graf številka 6 prikazuje, da se je v obdobju od 2003-2006 starostna skupina 45 let in več povečevala, medtem ko se je zaposlovanje mlajših invalidov zmanjševalo, in sicer kljub rastočemu trendu zaposlovanja v IP. Ugotovitev, ki jo je mogoče povzeti iz grafa je, da so bili v IP v večjem številu zaposleni predvsem starejši delavci in da je število mlajših zaposlenih iz leta v leto upadalo.

Graf 7: Starostna struktura ostalih zaposlenih v IP v obdobju 2003-2006 v deležih



Vir: Vprašalnik MDDSZ od 2003-2006

V obdobju od 2003-2006 je bilo v IP neinvalidov zaposlenih največ v starostni skupini 45 in več, tem so sledili zaposleni v starosti 35-44 let. Najmanj je bilo zaposlenih mladih neinvalidov v starosti 18-24 let. V IP je prevladovala starejša populacija, in sicer tako invalidov kot neinvalidov. Največ je bilo zaposlenih invalidov v starosti 45 in več. Število teh invalidov se je v obdobju od 2003-2006 tudi večalo. Delež neinvalidov v starosti 35-44 let je bil v IP večji od invalidov v tej starosti in se je v obdobju od 2003-2006 za približno odstotek zmanjšal.

3.5 Izobrazbena struktura zaposlenih v IP

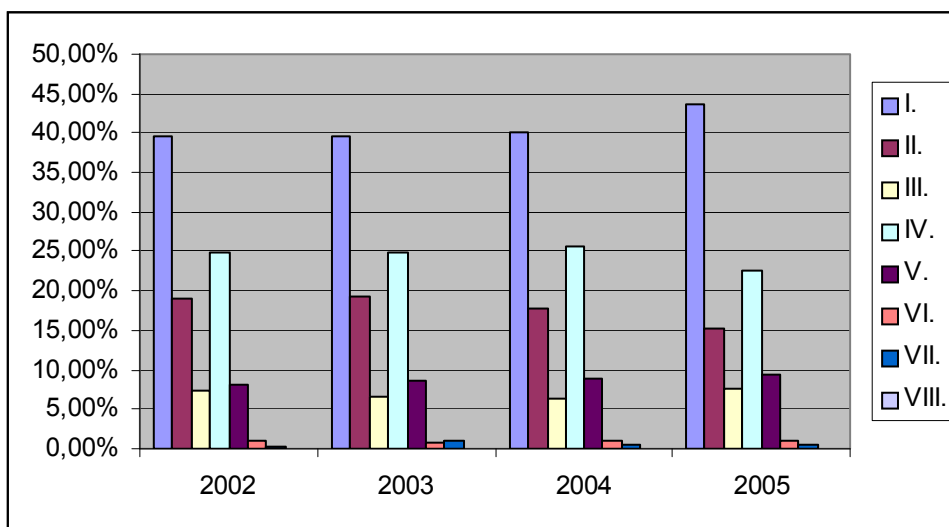
Pri zaposlenih v IP je mogoče videti tudi slabo izobrazbeno strukturo.

Tabela 1: Izobrazbena struktura zaposlenih v IP- delež glede na število zaposlenih znotraj podjetja

Leto / stopnja izobrazbe		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	SKUPAJ
2002	invalidi	39,50%	19%	7,30%	24,80%	8%	0,90%	0,30%	0	100%
2003		39,60%	19,40%	6,50%	24,90%	8,60%	0,80%	0,90%	0	100%
2004		40,10%	17,70%	6,40%	25,60%	8,80%	0,90%	0,40%	0	100%
2005		43,60%	15,20%	7,60%	22,60%	9,40%	1%	0,60%	0	100%
2002	neinvalidi	26,10%	10,90%	5,10%	26,70%	21,70%	5,30%	4%	0,10%	100%
2003		23,90%	11,50%	5,50%	26,50%	21,80%	5,40%	4,70%	0,10%	100%
2004		22,50%	9,80%	4,60%	25,20%	21,70%	4,90%	4,70%	0,20%	100%
2005		24,60%	8,50%	4,70%	27,30%	23,10%	4,90%	6,30%	0,30%	100%

Vir: Vprašalnik MDDSZ od 2002-2005¹

Graf 8: Izobrazbena struktura invalidov, zaposlenih v IP v obdobju od 2002-2005



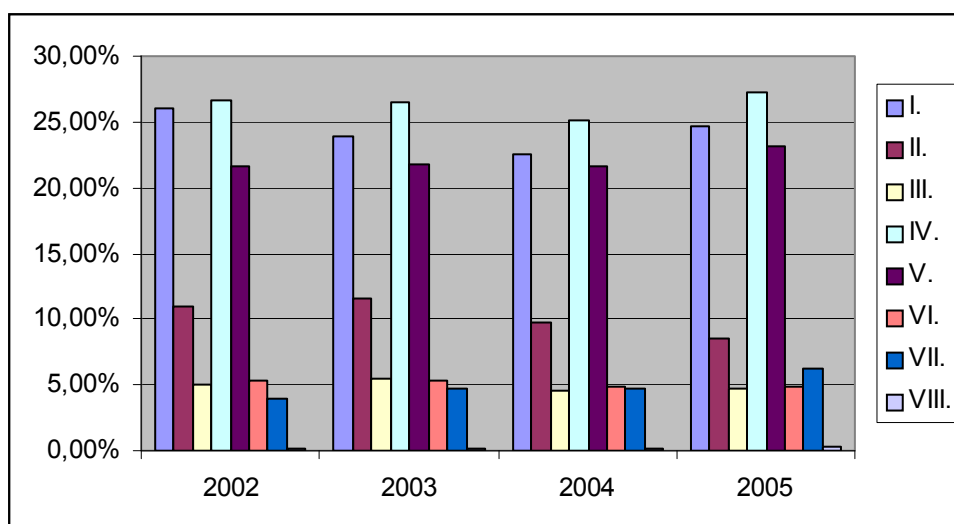
Vir: Vprašalnik MDDSZ od 2002-2005²

V letih od 2002-2005 je bilo največje število zaposlenih invalidov v IP s I. stopnjo izobrazbe, kar pomeni, da so imeli osnovnošolsko izobrazbo. Njihovo število se je z leti povečevalo. Število zaposlenih invalidov s IV in V. stopnjo izobrazbe se je v obdobju od 2002-2005 zmanjševalo. Ostala izobrazba zaposlenih invalidov, kot kaže graf, predstavlja manj kot 30% delež.

Graf 9: Izobrazbena struktura neinvalidov, zaposlenih v IP v obdobju od 2002-2005

¹ Podatek za leto 2002 je podan za 144 IP, za leto 2003 145 IP, 2004 147 IP in 2005 za 129IP.

² Podatek za leto 2002 je podan za 144 IP, za leto 2003 145 IP, 2004 147 IP in 2005 za 129IP.



Vir: Vprašalnik MDDSZ od 2002-2005³

V grafu številka 9 je opaziti, da je bila izobrazbena struktura zaposlenih neinvalidov zelo drugačna. V IP so prevladovali zaposleni s I., IV. in V. stopnjo izobrazbe, najmanj zaposlenih neinvalidov je bilo z VIII., VII, II., in III. stopnjo izobrazbe. Število zaposlenih neinvalidov z izobrazbo IV. stopnje se je v obdobju od 2002-2005 povečevalo. V IP je bila med neinvalidi višja izobrazbena struktura kot med invalidi.

3.6 Dejavnost IP

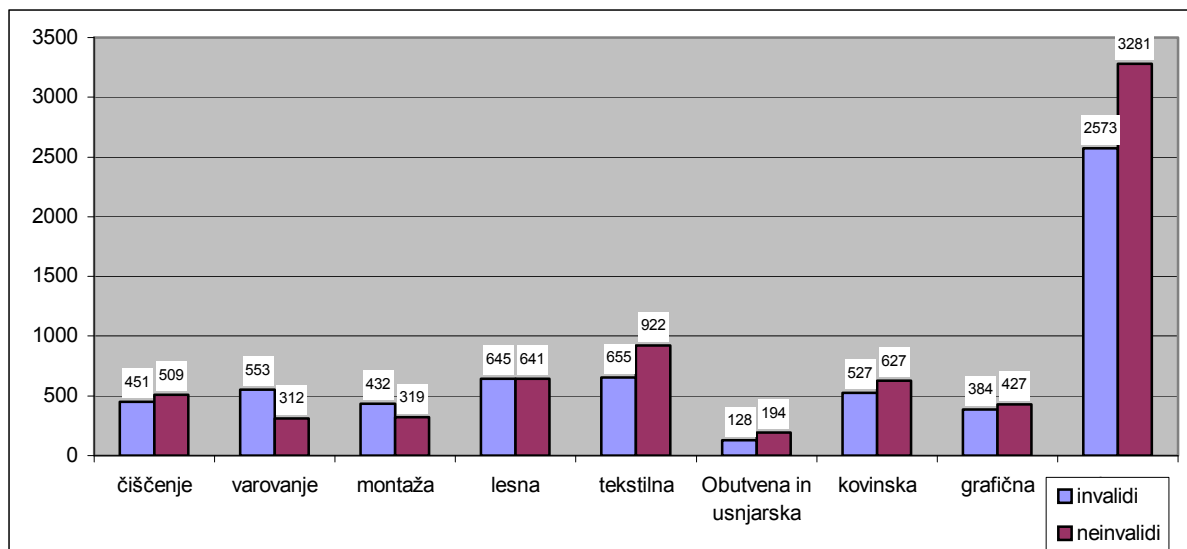
IP opravljajo proizvodno in storitveno dejavnost. Proizvodna dejavnost so najpogosteje posli dodelave, pogosto tudi določena faza proizvodnega procesa družbe ustanoviteljice. V primerih, ko je to edina dejavnost IP, gre pravzaprav za popolno odvisnost IP od družbe ustanoviteljice, ki praviloma tudi trži program in sprejema poslovne odločitve. (Kolar, 2005, 24).

Invalidi v večini IP navadno opravljajo pomožna dela v proizvodnji, montaži, izvajajo tudi storitve čiščenja, vratarska, receptorska, administrativna in kurirska dela, pa tudi druga, zahtevnejša dela v proizvodnji, kjer so pogoji za opravljanje del prilagojeni njihovi preostali delovni zmožnosti. Zahtevnost dela je odvisna tudi od izobrazbe oziroma usposobljenosti. Izobraženi invalidi delajo na delovnih mestih v skladu z njihovo izobrazbo oziroma usposobljenostjo. (Kolar, 2005, 24).

³ Podatek za leto 2002 je podan za 144 IP, za leto 2003 145 IP, 2004 147 IP in 2005 za 129IP.

Po številu zaposlenih, ki opravljajo posamično dejavnost, zajemata pomembno vlogo tako storitvena kot proizvodna dejavnost. S storitveno dejavnostjo se ukvarja 6.429 (47,4%) zaposlenih, s proizvodno pa 7.151 (52,6%). Od tega se s storitveno dejavnostjo ukvarja 3.120 (49%) invalidov, s proizvodno pa 3.228 (51%) invalidov.

Graf 10: Dejavnost IP



Vir: Vprašalnik MDDSZ za leto 2004

Graf številka 10 prikazuje, da največji delež zaposlenih invalidov opravlja delo v lesni in tekstilni dejavnosti. Najmanjši del zaposlenih invalidov dela v obutveni dejavnosti. Med neinvalidi prevladuje tekstilna in kovinska dejavnost, najmanjši del pa zavzema obutvena industrija.

3.7 Invalidi in brezposelnost

V zadnjih letih se je področje zaposlovanja invalidov v Sloveniji urejalo predvsem z ukrepi aktivne politike zaposlovanja in ustanavljanjem IP na eni strani in absolutno zaščito invalidov pred odpuščanjem iz delovnega razmerja po Zakonu o delovnih razmerjih (Ur. l. RS št. 42/2002 v nadaljevanju ZDR) in ob pomanjkanju strokovne podpore pri zaposlovanju invalidov na drugi strani. Zato se je povečevalo tudi število brezposelnih invalidov. Posledica take politike je bila želja invalidov po zagotovitvi socialne varnosti s pridobitvijo ugodnih socialnih prejemkov na ZPIZ (prevelika invalidizacija aktivne populacije) na eni strani in nezainteresiranost delodajalcev za zaposlovanje invalidov na drugi

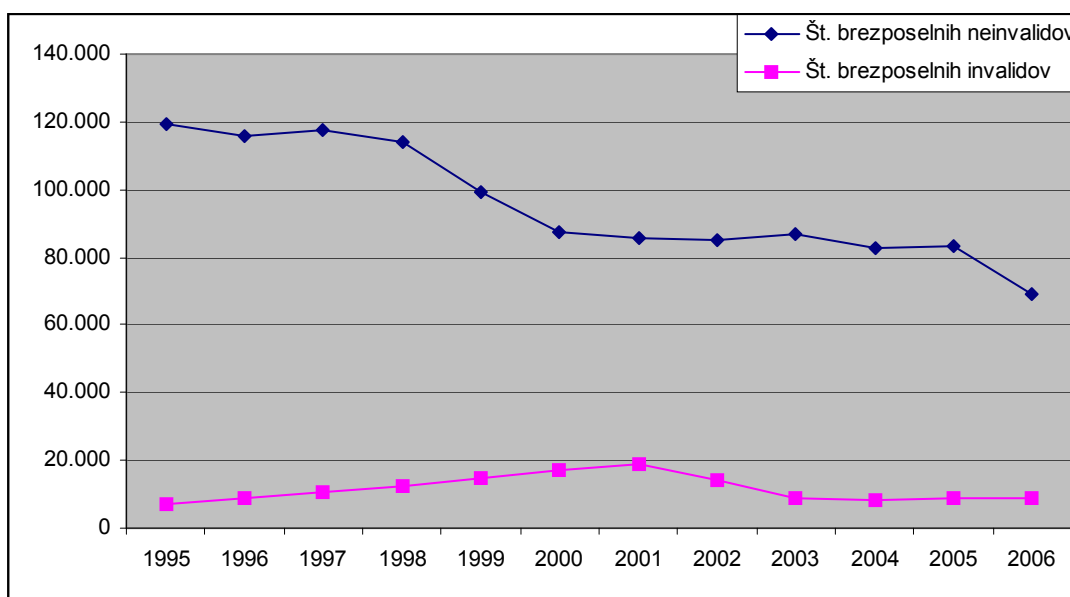
strani. V zadnjem desetletju so gospodarske in družbene razmere v Sloveniji povzročile hitro večanje brezposelnosti, zlasti med invalidi. (Drobnič, Uršič, 1995, 33).

Tabela 2: Razmerje med številom vseh brezposelnih in številom brezposelnih invalidov

Leto	Število brezposelnih neinvalidov	Število brezposelnih invalidov	Delež invalidov med brezposelnimi
1995	119.594	7.165	5,70%
1996	115.799	8.671	7,00%
1997	117.675	10.897	8,50%
1998	114.097	12.528	9,90%
1999	99.470	14.878	13,00%
2000	87.404	17.179	16,40%
2001	85.632	18.684	17,90%
2002	85.187	14.420	14,50%
2003	87.118	8.875	9,20%
2004	82.677	8.051	8,80%
2005	83.440	9.135	9,90%
2006	69.165	9.138	11,70%

Vir: Letna poročila ZRSZ od leta 1995 do leta 2006

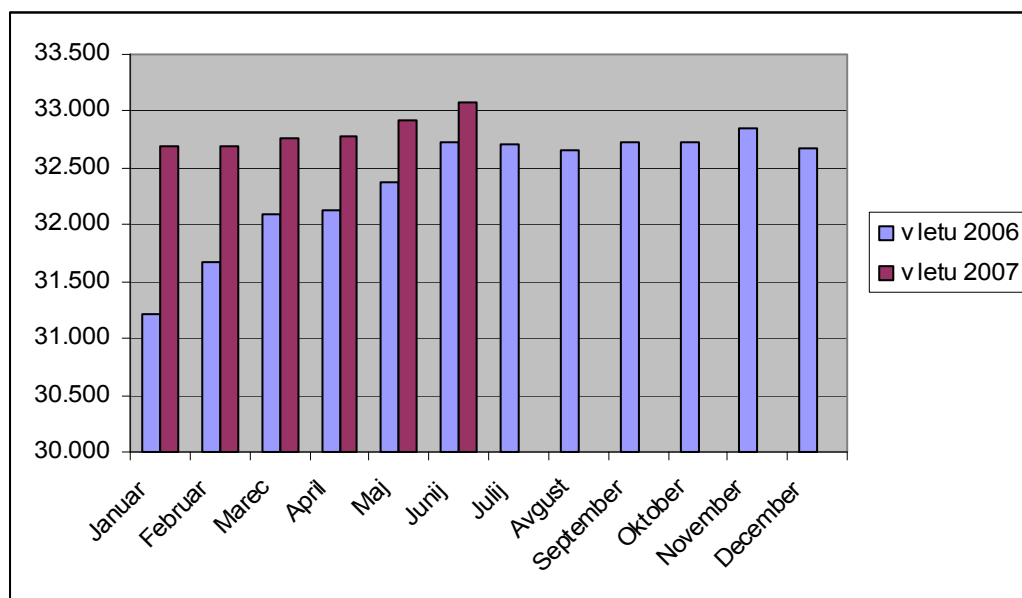
Graf 11: Razmerje med številom vseh brezposelnih in številom brezposelnih invalidov



Vir: Letna poročila ZRSZ od leta 1995 do leta 2006

V grafu številka 11 je videti, da se je brezposelnost v obdobju od 1995-2001 med brezposelnimi invalidi povečevala, medtem ko se je število ostalih brezposelnih ravno v tem obdobju strmo zmanjševala. Vzrok za to so bile predvsem gospodarske razmere in slaba politika zaposlovanja invalidov. Po letu 2002 se je brezposelnost med invalidi začela zmanjševati. V letu 2002 se je število brezposelnih invalidov zmanjšalo v primerjavi z enakim obdobjem leta 2001, in sicer za 4.264 oziroma 22,8%, konec leta 2003 je bil še spodbudnejši. Število brezposelnih invalidov se je zmanjšalo še za 5.545 oseb, kar pomeni zmanjšanje za 38,5%. Trend zmanjšanja števila brezposelnih invalidov se je nadaljeval tudi v letu 2004, ko je zabeleženo zmanjšanje še za 824 oseb oziroma 9,3%. Strmo padanje brezposelnosti med invalidi je tako v letu 2004 doseglo kritično vrednost in se v letih 2005 in 2006 ustalilo na dobrih 9.130 brezposelnih invalidih, tako se je v letu 2005 in 2006 v absolutnem ohranil delež brezposelnih invalidov, ne glede na gibanje števila ostalih brezposelnih oseb. Pri tem je potrebno opozoriti, da se je delež brezposelnih invalidov, ki so v evidenci brezposelnih oseb med letoma 2002-2004, zmanjšal zaradi sprememb Pravilnika o vsebini in načinu vodenja evidenc s področja zaposlovanja (Ur. l. RS št., 18. člen, 45/2004) in ne zaradi njihove zaposlitve. V 18. členu je zapisano, da se kot brezposelne osebe več ne vodijo tisti invalidi, ki izpolnjujejo pogoje za pridobitev pokojnine. Kljub temu, da se rast zaposlenih v IP umirja, pa je opaziti skokovit porast novih zaposlitev invalidov po uvedbi kvotnega sistema zaposlovanja invalidov, torej v letih 2006 in 2007 (graf 12), kar kaže na to, da je ZZRZI s svojimi učinki pozitivno vplival na zaposlovanje invalidov na odprtem trgu dela, kar je podrobneje predstavljeno v grafih številka 12,13,14.

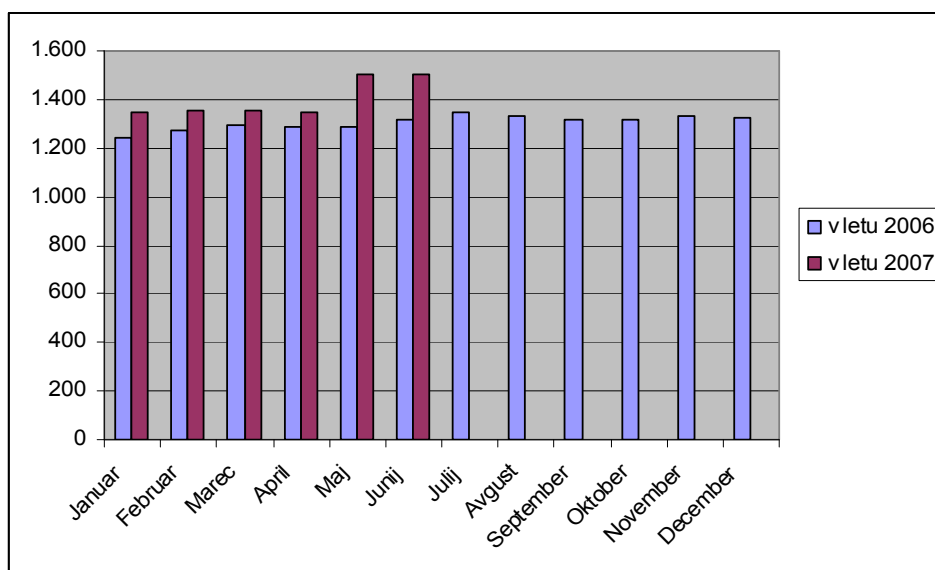
Graf 12: Število zaposlenih invalidov v letu 2006-2007



Vir: Poročilo nadzorne komisije Sklad RS za zaposlovanje invalidov 2006-2007

Graf številka 12 prikazuje število zaposlenih invalidov v letu 2006 ter prvem 6 mesečnem obdobju leta 2007. Iz njega je mogoče razbrati, da se je število zaposlenih invalidov iz meseca v mesec povečevalo. V začetku leta 2006 je bilo tako zaposlenih 31.205 invalidov, v začetku leta 2007 pa že kar 32.692. Pri tem je potrebno poudariti, da ta trend še raste.

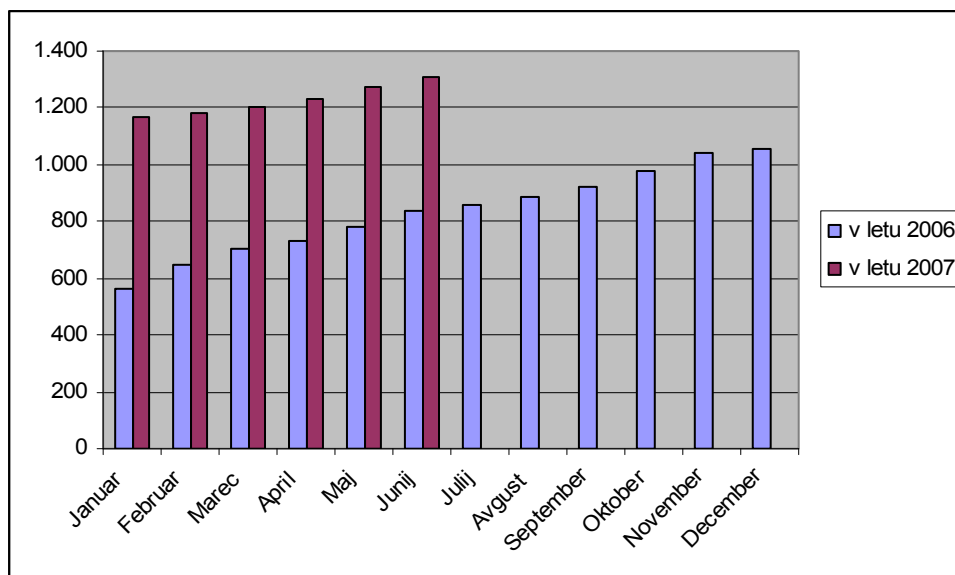
Graf 13: Zavezanci, ki presegajo kvoto za leto 2006-2007



Vir: Poročilo nadzorne komisije Sklad RS za zaposlovanje invalidov 2006-2007

Iz grafa številka 13 je razvidno, da so zavezanci za zaposlovanje invalidov presegali kvoto zaposlovanja invalidov v letih 2006 in prvi polovici leta 2007. V januarju 2006 je bilo 1.241 podjetij, ki so zaposlovala večje število invalidov, kot je zakonsko predpisana meja. V januarju 2007 je bilo teh podjetij že 1.348, trend naraščanja pa je še vedno prisoten.

Graf 14: Niso zavezanci in zaposlujejo invalide 2006-2007



Vir: Poročilo nadzorne komisije Sklad RS za zaposlovanje invalidov 2006-2007

Iz grafa številka 14 je razvidno, da je 564 podjetij, ki jim zakon ni predpisoval zaposlovanja invalidov⁴, v letu 2006 le-te zaposlovalo. V januarju 2007 je bilo takšnih podjetji že 1.171 in tudi v tem primeru je opazen trend rasti. Iz tega je mogoče sklepati, da je ZZRZI prinesel pozitivne učinke glede zaposlovanja invalidov. Podjetja so pridobila nov kader, s tem tudi možnost koriščenja subvencij in ekonomskih olajšav. Država je z zakonom pripomogla k zaposlovanju težje zaposljivih invalidov in s tem tudi k njihovemu boljšemu vključevanju v družbo.

⁴ Podjetja, ki zaposlujejo manj kot 20 zaposlenih, niso zavezanci za izpolnjevanje kvote po zakonu ZZRZI.

4 EKONOMSKE OLAJŠAVE IP

IP nimajo posebnih statusno-pravnih značilnosti, njihov nastop na trgu se ne razlikuje od drugih gospodarskih subjektov. Ta podjetja imajo poseben pravni položaj na področju davkov, delovnih razmerij, socialne varnosti in podobno. V 5. členu Pravilnik o merilih in postopku za določitev višine subvencije plače za invalide (Ur. l. RS št. 117/2005) določa mesečno subvencijo plač IP za vsakega zaposlenega invalida.

IP pripada nadomestilo za invalide, ki so pri njem v delovnem razmerju v mesecu, za katerega se daje nadomestilo in jim je bil status invalida priznan s pravnomočno odločbo pristojnega organa.

4.1 Odstopljena sredstva

Po ZPIZ (Ur.l. RS št., 1009/2006-UPB4) se podjetjem, zavodom in drugim organizacijam za zaposlovanje invalidov, ki so zavezanci za plačilo prispevkov iz tega zakona, prispevki zavarovanca in delodajalca po tem zakonu, ki se namenjajo za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih, odvajajo na poseben račun pri delodajalcu in kot odstopljena sredstva uporabljajo za materialni razvoj teh podjetij oziroma v skladu z ZZRZI. Za zavarovance, ki so oproščeni plačila prispevkov, plača te prispevke Republika Slovenija iz državnega proračuna. Enaka ureditev velja za prispevke za zdravstveno varstvo in zavarovanje na podlagi 60. člena ZZVZZ (Ur.l. RS, 72/2006-UPB3), le da se zavod tem prispevkov odpove. (Čufer, Tabaj, 2002, 40).

Oprostitve in olajšave IP po veljavni zakonodaji urejajo naslednji predpisi:

ZZRZI v 61. členu opredeljuje načine porabe odstopljenih prispevkov.

Odstopljeni prispevki se lahko porabijo na naslednje načine:

- investicije v osnovna sredstva, ki so povezane z delom invalidov. Podjetja lahko kupijo osnovna sredstva, prilagojena invalidom, kot so avtomobili z avtomatskim menjalnikom, računalniki s prilagojeno tipkovnico za slabovidne in slepe in razno drugo opremo, s katero invalidi lažje opravljajo svoje delo;

- izboljšanje delovnih pogojev za invalide. Realizacija delovnih pogojev se izvaja z nakupi in lastno izdelavo delovnih priprav ter prilagoditvijo delovnih mest za posamezne delovne faze. S tem izboljšujejo delovne pogoje za invalide;
- ohranjanje in ustvarjanje novih delovnih mest za invalide. Pri oblikovanju delovnih mest za invalide, ohranjanju teh delovnih mest in posodobitvi nastajajo nekateri stroški, ki se lahko uveljavljajo kot olajšava;
- pokrivanje izpada prihodka zaradi večje bolniške odsotnosti. V IP je velik problem večja odsotnost zaradi bolniških. Zaradi tega imajo večji strošek dela in večji izpad dohodkov iz poslovanja;
- pokrivanje izpada prihodka zaradi večjih težav iz tekočega poslovanja. IP se ukvarjajo predvsem z lažjo storitveno dejavnostjo;
- izobraževanje in usposabljanje zaposlenih. Upošteva se vsa izobraževanja in usposabljanja zaposlenih, ki prispevajo k večji konkurenčnosti na trgu;
- plačilo revidiranja računovodskih izkazov po 59. členu zakona. Upošteva se račun za opravljeno revizijo;
- druge razvojne namene, ki zagotavljajo večjo zaposljivost invalidov, kot so stroški raziskav, izdelava poslovnih in investicijskih načrtov in drugo.

ZZRZI določa finančne vzpodbude za zaposlovanje invalidom.

Subvencije plač (70. člen – odstotek subvencije plače) :

1. osnova za izračun subvencije plače invalida pri zaposlitvi v IP je minimalna plača;
2. višina subvencije plače invalida je odvisna od stopnje invalidnosti
3. merila in postopek za določitev višine subvencije plače za invalide predpiše minister, pristojen za invalidsko varstvo.

Invalidi so upravičeni do subvencije plače v IP od 5% do 30% minimalne plače.

Plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo (72. člen):

1. na podlagi izdelanega načrta prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo lahko delodajalec, ki namerava zaposliti brezposelnega invalida, zaprosi za plačilo stroškov prilagoditve konkretnega delovnega mesta in sredstev za delo;

2. plačilo stroškov prilagoditve konkretnega delovnega mesta in sredstev za delo iz prejšnjega odstavka lahko znaša največ 70% dejanskih stroškov.

4.2 Finančna sredstva v IP

Finančna sredstva, ki jih imajo IP iz naslova oprostitev in olajšav, morajo biti knjižena na posebnem kontu, poraba pa je dovoljena za našteje zakonsko opredeljene namene.

V letu 2006 so IP na račun odstopljenih sredstev na posebnih računih zadržala skupaj 53,641.111,67€, (podatek je za 140 IP) ali 45,18% vseh bruto plač oziroma 32,48% vseh stroškov dela. (ZIPS poročilo 1/2007).

Tabela 3: Podatki o odstopljenih sredstvih za leto 2006

Besedilo	AOP	Znesek v €
1. Odstopljena sredstva od prispevkov za ZPIZ (15,50%+8,85%)		33,054.660
2. Odstopljena sredstva od prispevkov za ZDRAVSTVO (6,36%+6,56%+0,53%)		18,589.104
2. Druga odstopljena sredstva		1,997.347
ODSTOPLJENA SREDSTVA SKUPAJ (1+2+3)		53,641.111
PORABA ODSTOPLJENIH SREDSTEV V LETU 2006 PO NAMENIH		38,427.462
STANJE ODSTOPLJENIH SREDSTEV NA REZERVACIJAH	067	15,213.649

(ZIPS poročilo 1/2007)

Po podatkih, pridobljenih od Zavoda invalidskih podjetij Slovenije (v nadaljevanju ZIPS) je bilo v letu 2006 za naložbe, posodobitve in druge namene porabljenih 38,427.462,03€. Iz tabele je mogoče razbrati, da je bilo v letu 2006 porabljenih približno 72% odstopljenih sredstev.

Po podatkih ZIPS-a so IP odstopljena sredstva v letu 2006 porabila za amortizacijo, investicijo (delovni prostor, tehnologija, vzdrževanje), izboljšanje delovnih pogojev, izboljšanje organizacijskega in tehnološkega procesa, izobraževanje, mentorstvo, nabavo opreme, strojev, zaščitnih sredstev, vzdrževanje odkupa, zavarovanje osnovnih sredstev, najem poslovnih prostorov, opreme, naložbe (opremo, poslovni objekt), odpiranje novih delovnih mest, pokrivanje izgube, prilagoditev delovnih mest, predelavo strojev, razširitev dejavnosti, sanacijski program, usposabljanje invalidov, vzdrževanje, varstvo pri delu. Pri

dveh IP odstopljena sredstva niso bila porabljena, 10 IP pa ni navedlo porabe odstopljenih sredstev po namenih. Podrobnejšo specifikacijo porabe odstopljenih prispevkov prikazuje tabela številka 4.

Tabela 4: Poraba odstopljenih sredstev (OS) po namenih v letu 2006

Namen	Št. IP, ki so porabila OS za	V%
Amortizacija	79	53,8%
Investicija (delovni prostor, tehnologija, vzdrževanje...)	15	10,2%
Izboljšanje delovnih pogojev	14	9,5%
Izboljšanje organizacijskega procesa	5	3,4%
Izboljšanje tehnološkega procesa	11	7,5%
Izobraževanje (strokovno, delavcev, šolanje)	23	15,6%
Jubilejne nagrade	1	0,7%
Mentorstvo	4	2,7%
Nabava opreme	12	8,2%
Nabava strojev	10	6,8%
Nabava zaščitnih sredstev	9	6,1%
Nabava osnovnih sredstev (vzdrževanje, odkup, zavarovanje...)	39	26,5%
Najem poslovnih prostorov, opreme	6	4,1%
Naložbe (oprema, poslovni objekti)	2	1,4%
Odpiranje novih delovnih mest	1	0,7%
Pokrivanje izgube	20	13,6%
Prilagoditev delovnih mest	2	1,4%
Predelava strojev	1	0,7%
Razširitev dejavnosti	3	2,0%

Sanacijski program	21	14,3%
Usposabljanje invalidov	2	1,4%
Vzdrževanje	2	1,4%
Varstvo pri delu	21	14,3%
Niso bila porabljena	2	1,4%
Niso navedli	10	6,06%

Vir: Vprašalnik MDDSZ za leto 2006, podatki so za 153 IP

Finančna sredstva, ki jih imajo IP iz naslova oprostitev in olajšav, morajo biti knjižena na posebnem kontu. Nameni, za katere se ta sredstva lahko porabljajo, pa so določeni v 61. členu ZZRZI.

4.3 Računovodstvo odstopljenih prispevkov v IP

Računovodstvo je tudi v IP osrednja informacijska dejavnost. Zato mu je potrebno nameniti posebno pozornost in strokovnost, saj predstavlja vir pomembnih informacij za uspešen razvoj in rast vsakega podjetja. (Hočevar, Irgolič, 2004, 237).

Poslovodstvo mora poskrbeti za celovito obvladovanje tveganj. Zato je potrebno z vso skrbnostjo imenovati odgovorne ljudi, za uspešno vzpostavitev in delovanje računovodskega sistema. (Hočevar, Irgolič, 2004, 237).

4.4 Knjigovodstvo odstopljenih prispevkov

Knjigovodstvo plač kot osnova za ugotavljanje višine odstopljenih prispevkov, se ukvarja z obračunavanjem plač. Njihova vrsta in obseg se ugotavlja na podlagi knjigovodskih listin. Obračun plač delimo po stvarni in časovni ureditvi v pomožni knjigi o plačah. Izid obračunavanja in rekapitulacije plač ter vzporedno s tem odstopljenih prispevkov, so obračunska poročila za poslovodne delavce v podjetju ter tudi izpeljane listine za druga računalniško nepodprta in nepovezana knjigovodstva. (Koletnik, 2007, 83).

Knjigovodske listine o plačah so podlaga in nosilci zapisanih podatkov o poslovnih dogodkih, ki spreminjajo plače, stroške dela in z njimi povezane obveznosti. Za strokovno in pravilno sestavo knjigovodske listine potrebujemo znanje o vseh izvirnih in izpeljanih

listinah, njihovi vsebini, času in kraju izstavitve ter odgovornih osebah za njihovo izstavitvev in kontroliranje. (Koletnik, 2007, 84).

Izvirne listine so: delovni nalog za neposredno in režijsko delo ter za odpravo napak, na katerem so tudi podatki o opravljenih urah, dodatki za nočno, nedeljsko, popoldansko in drugo delo, na tem delovnem listu se beleži navzočnost na delovnem mestu, označijo se nadomestila plač, zlasti za nadomestila, ki bremenijo podjetje in druge, poznamo pa tudi naloge za obračun nagrade za ustvarjalnost, tehnične izboljšave, naloge za obračun plače iz uspešnosti pri delu, nagrade za posebne sposobnosti zaposlenca, naloge za obračun odtegljajev, zlasti za prisilne in prostovoljne odtegljaje, kot so krediti. Izpeljane listine pa so izplačilni sezname. (Koletnik, 2007, 83-84).

Knjigovodski razvid o plačah je rekapitulacija plač po stvarni ureditvi (pomožna knjiga o plačah) in časovni ureditvi (dnevnik pomožne knjige o plačah). Omogoča vpogled v vse vrste in sestavine plač in presojanje plač po času, prejemnikih, vrstah, organizacijskih enotah, procesih in drugem. Vsi vpisi v knjigovodski razvid smejo biti opravljeni na podlagi verodostojnih knjigovodskih listin, ki kažejo upravičenost do obračuna in izplačila vseh vrst plač. Rekapitulacija plač nastaja pri knjigovodstvu; izvajalni razvidi oziroma delovne evidence o plačah se ne štejejo za poslovne knjige. Rekapitulacija je praviloma pomožna podatkovna zbirka z zapisanimi poslovnimi dogodki, ki spreminjajo kategorijo plač. Ta je urejena po kontih iz kontnega načrta podjetja. (Koletnik, 2007, 87).

Vsakemu delavcu mora biti skladno z 126. členom ZDR pri izplačilu plače vročen pisni obračun, ki vsebuje zlasti naslednje podatke:

- osnovno plačo delavca;
- dodatke po posameznih vrstah, ki izhajajo iz te kolektivne pogodbe oziroma pogodbe o zaposlitvi;
- plačo iz naslova uspešnosti (stimulativni del);
- nadomestila plače po posameznih vrstah;
- skupno bruto plačo;
- zneske prispevkov iz bruto plače;
- neto plačo;
- davek od osebnih prejemkov;
- povračila stroškov v zvezi z delom;
- neto izplačilo plače;

➤ ob obračunu plače lahko delodajalec na istem obračunskem listu obračuna tudi druge osebne prejemke, povračila stroškov v zvezi z delom in možne odtegljaje od plače ter neto izplačilo. (Hočevnar, 2007, 119-120).

IP, ki so ustanovljena kot gospodarske družbe (delniške družbe ali družbe z omejeno odgovornostjo) uporabljajo kontni okvir za gospodarske družbe. (Koletnik, 2007, 90).

4.5 Obračun in knjiženje odstopljenih prispevkov in njihova poraba

ZPIZ ter ZZVZZ določata, da se podjetjem, zavodom in drugim organizacijam za zaposlovanje invalidov ter fizičnim osebam, ki so pri njih v delovnem razmerju, vsi prispevki obračunajo in odvajajo na poseben račun v podjetju kot odstopljena sredstva. Ta sredstva se uporabljajo za materialni razvoj teh podjetij. (Revizor, 1999, 96).

To pomeni, da mora podjetje zagotoviti ustrezne evidence o odstopljenih prispevkih in jih prenašati v prihodke tako, kot nastajajo stroški. Podjetja pri izplačilih plač obračunavajo prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter zdravstveno in porodniško varstvo, vendar jih ne vplačujejo na ustrezne vplačilne račune, temveč obračunane zneske le evidentirajo na ustreznem kontu v svojih poslovnih knjigah kot vir sredstev, ki je namenjen pokrivanju stroškov v zvezi z uporabo odstopljenih sredstev za namene, določene s posebnim zakonom.

Zakonska opredelitev namenov, za katere se odstopljeni prispevki lahko uporabljajo, dopušča porabo sredstev za pokrivanje raznovrstnih stroškov, katerih skupni imenovalec pa mora biti bodisi povečanje možnosti za usposabljanje invalidov (razširitev dejavnosti, nabava opreme), bodisi izboljšanje razmer za usposabljanje oziroma delo invalidov (prireditve opreme in prostorov, izboljšanje varstva) ali pa vsaj ohranitev opravljanja dejavnosti, ki je namenjena usposabljanju invalidov (sanacija po odobrenih sanacijskih programih). (Revizor, 1999, 96-102).

Vir sredstev o odstopljenih prispevkih pa dobimo pri izračunu obračuna plač.

V nadaljevanju je prikazan primer obračuna plač v IP. (Vir: revija IKS 9-10/02, str. 150-157).

Rekapitulacija plače:

➤ bruto plače	10.432,32;
➤ bruto nadomestila plač iz sredstev podjetja	125,19;
➤ bruto nadomestila plač, ki jih povrne ZZVS	417,29.

Tabela 5: Obračun odstopljenih prispevkov

Prispevki zaposlenih iz plač in nadomestil v breme podjetja (22,1% od 10.974,8€):	
• za zdravstveno zavarovanje (6,36%)	698,00€;
• za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (15,5%)	1701,00€;
• za zaposlovanje (0,14%)	15,36€;
• za starševsko varstvo (0,10%)	10,98€;
SKUPAJ	2425,44€
Pri obračunu plače obračunamo prispevke od celega bruto zneska.	
Prispevki delodajalca od plač in nadomestil v breme podjetja (16,1% od 10.974,8€):	
• za zdravstveno zavarovanje (6,56%)	719,95€;
• za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (8,85%)	971,29€;
• za zaposlovanje (0,06%)	6,58€;
• za starševsko varstvo (0,10%)	10,98€;
• za zdravstveno zavarovanje-poškodbe pri delu in poklicne bolezni (0,53%)	58,17€;
SKUPAJ	1766,94€
Pri prispevkih na plače prav tako vzamemo celotno bruto plačo .	
Prispevki zaposlenih iz bruto plač, ki jih povrne ZZZS (22,1% od 417,29€):	
• za zdravstveno zavarovanje (6,36%)	26,54€;
• za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (15,5%)	64,68€;
• za zaposlovanje (0,14%)	0,58€;
• za starševsko varstvo (0,10%)	0,42€.
SKUPAJ	92,22€
Pri izračunu plač oziroma obračunu prispevkov vzamemo znesek, ki nam ga povrne zavod za zdravstveno zavarovanje in od njega obračunamo 22,10% in 16,1% prispevkov.	
Prispevki delodajalca od plač in nadomestil, ki jih povrne ZZZS (16,1% od 417,29€):	
• za zdravstveno zavarovanje (6,56%)	27,37€;

• za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (8,85%)	36,93€;
• za zaposlovanje (0,06%)	0,25€;
• za starševsko varstvo (0,10%)	0,42€;
• za zdravstveno zavarovanje-poškodbe pri delu in poklicne bolezni (0,53%)	2,21€.
SKUPAJ	67.18€

Pri izračunu plač od bruto zneska odštejemo prispevke iz plač, odštejemo splošno olajšavo. Dobimo osnovo za davek od osebnih dohodkov. Po dohodninski lestvici obračunamo dohodnino in ta znesek odštejemo od bruto zneska plače, katerega smo že zmanjšali za obračunane prispevke iz plače. Dobimo neto dohodek.

➤ Osnova za davek od osebnih prejemkov	8.554,50€.
➤ Davek od osebnih prejemkov	3.296,61€.
➤ Davek na izplačane plače	521,62€.
➤ Odtegljaji od plač zaposlenim	751,13€.

Ko je plača obračunana oziroma imamo rekapitulacijo plače (po vrstah dela in vrstah zaslužkov), potem jo je potrebno zavesti v naših poslovnih knjigah. To je potrebno storiti tako, kot je prikazano v tabeli številka 6.

Tabela 6: Knjiženje odstopljenih prispevkov

Zap. Št.	Vsebina	Konto	V breme	V dobro
1.	Bruto plače in nadomestila:			
	- bruto plače;	470	12.846,07	
	- nadomestila v breme podjetja;	250		13.263,36
	- nadomestila v breme drugih.	161	417,29	
2.	Obračun plač in nadomestil:	250	10.974,80	
	- neto plače in nadomestila;	251		5.252,75
	- prispevki iz bruto plač in nadomestil;	253		2.425,44
	- davek od plače in nadomestil.	254		3.296,61

3.	Obračun prispevkov na plače in nadomestila	474	1.766,94	
	- prispevki v breme podjetja;	262		1.834,12
	- prispevki v breme ZZZS.	161	67,18	
4.	Obračun davkov na plače.	477	521,61	
		263		521,61
5.	Izplačilo zaposlenim in plačilo davkov ter nakazilo odtegljajev.	251	5.379,32	
		254	3.296,61	
		282	751,13	
		110		9.427,06
6.	Plačilo prispevkov za zaposlovanje in starševsko varstvo.	253	21,94	
		262	21,96	
		110		43,90
7.	Oblikovanje vira za odstopljene prispevke	253 262	4.148,48	
		296		4.670,10
	in davke	263	521,62	
8.	Nakup opreme za novo dejavnost:	040	417,29	
	- dobaviteljev račun;	220		500,75
	- vstopni DDV.	160	83,45	
9.	Obračun amortizacije.	430	41,73	
		050		41,73
10.	Pokritje stroškov amortizacije iz odstopljenih prispevkov.	296 ali	41,73	
		969 766		41,73
11.	Plačilo ZZZS.	110	484,48	
		161		484,48

V tabeli številka 6 je prikazano naslednje knjiženje plač:

bruto plača se knjiži na debetni strani na strošek bruto plač, terjatve do države in na kreditni strani na obveznosti iz naslova vračunanih plač. Potem se prenese vrednost vračunanih plač na debetno stran in proti konto je obveznost do delavcev za neto plačo, obveznost do države za plačilo prispevkov in davkov iz plač.

Pri izplačilu plač se zmanjšujejo obveznosti do delavcev in plačajo davki iz plač, prav tako se plača prispevek za zaposlovanje (0,14%+0,06%).

Ko so plačane vse obveznosti do delavcev in države, je potrebno odstopljene davke in prispevke knjižiti na posebne konte obveznosti do odstopljenih davkov in prispevkov.

Pri obračunu amortizacije za osnovno sredstvo, nabavljeno za izboljšanje delovnih pogojev, je potrebno zmanjšati obveznost za odstopljene prispevke.

4.6 Subvencije

IP prejemajo za vsakega zaposlenega invalida mesečno subvencijo po Pravilniku o merilih za nadomestitev dela stroškov IP (Ur.l. RS, št. 11/2005).

IP pripada nadomestilo za invalide, ki so v delovnem razmerju v mesecu, za katerega se nadomestilo daje in jim je bil priznan status invalida s pravnomočno odločbo pristojnega organa.

Višina subvencije, ki jo določa 16. člen Pravilnika o merilih za nadomestitev dela stroškov plače za invalida znaša:

- 10% minimalne plače mesečno v primeru, če je invalid v invalidskem podjetju ocenjen, da dosega nad 90% do vključno 95% delovnih rezultatov;
- 20% minimalne plače mesečno v primeru, če je invalid v invalidskem podjetju ocenjen, da dosega nad 80% do vključno 90% delovnih rezultatov;
- 30% minimalne plače mesečno v primeru, če je invalid v invalidskem podjetju ocenjen, da dosega nad 70% do vključno 80% delovnih rezultatov.

Minimalna plača od 01.08.2007 znaša 538,53€.

Nadomestilo za invalide se je do 31.10.2004 obravnavalo v okviru Aktivne politike zaposlovanja Programa nadomestitve dela stroškov IP. Obveznosti – nadomestitev dela stroškov IP, ki so nastale po 1.11.2004, so v pristojnosti Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov je bil ustanovljen na podlagi Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Ur.l. RS št. 117/2005) in Akta o ustanovitvi Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov (Ur.l. RS št. 117/04) z namenom vzpodbujanja razvoja zaposlovanja invalidov v skladu z zakonom o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov in ohranjanja delovnih mest invalidov. Sklad bo subvencioniral plače tistim invalidom, ki bodo zaradi posledic invalidnosti dosegali nižje delovne rezultate.

Nadomestitve dela stroškov je v letu 2004 prejelo 6.375 invalidov (I. skupina 5.290 invalidov, II. skupina 645 invalidov, III. skupina 440 invalidov), zaposlenih v IP, kar je za 2,7% več kot v letu 2003 (6.202 oseb).

Število IP je v tem trenutku (31.08.2007) 166 in zaposlujejo približno 6.430 invalidov, povprečni mesečno izplačilo za subvencije plač za zaposlene invalide je 330.000€ v letu 2007, v letu 2006 pa je bila v povprečju 316.000€ mesečno. (Sklad RS za zaposlovanje invalidov, 2007, 37).

Med izrednimi prihodki predstavljajo dotacije in subvencije, ki jih kot finančne pomoči prejmejo IP največji delež, in jih knjižimo med izredne prihodke podjetja.

5 USPEŠNOST POSLOVANJA V IP

5.1 *Uspešnost poslovanja*

Tako kot druge gospodarske družbe tudi IP poslujejo v večini primerov uspešno ali srednje dobro, nekatera pa se otepajo izgube. (Frangež, 2002, 25).

V krizi je večina IP, ki nimajo samostojnega proizvodnega programa ali lastne dejavnosti ali pa izvajajo le določeno fazo dela za matično družbo. IP, ki imajo samostojne proizvodne programe in lastno dejavnost ter konstanten trg, poslujejo uspešneje. (Frangež, 2002, 25).

V letu 2006 so tako IP skupaj vplačala na račun DDV 35,279.655€ in uveljavljala vračilo preveč vplačanega DDV v znesku 4,198.884€ (ZIPS 1-2006). Na račun dohodnine se je v letu 2006 steklo kar za 15,880.577€ sredstev iz IP (podatki so za 140 podjetij).

Tako poznamo veliko primerov iz prakse bodisi uspešnih bodisi tistih, ki se »kopljejo« v izgubi. (ZIPS, 2007, 3).

V nadaljevanju so navedeni trije primeri IP, ki so odvisni od svoje matične firme (Frangež, 2002, 25-26):

IP »A«

- ima približno 100 MIO letno izgubo iz poslovanja;
- zaposluje 77% invalidov;
- ima 8% bolniško;
- sklepa poslovne pogodbe za opravljanje storitev z zunanjimi poslovnimi partnerji;
- z matico ima sklenjeno pogodbo o poslovnem sodelovanju, po kateri zaračunava matici za vse storitve 25% nižjo ceno kot drugim poslovnim partnerjem;
- matica je uspešna gospodarska družba.

IP »B« (Frangež, 2002, 25-26)

- veliko IP;
- posluje z dobičkom;
- bolniška 5,4%;
- ima sklenjeno pogodbo o poslovnem sodelovanju pretežno z matično družbo.

IP »C« (Frangež, 2002, 25-26)

- IP porablja odstopljena sredstva za nakup osnovnih sredstev, ki jih za simbolično ceno najemnine oddaja družbam ustanoviteljicam, čeprav na njih delajo zaposleni v IP;
- Družbe ustanoviteljice ne dovolijo trženja proizvodov in storitev s tujim poslovnim partnerjem;
- V kaj bo IP investiralo, odloči posamezna družba ustanoviteljica;
- IP posluje z izgubo, ena od ustanoviteljic ji plačuje le strošek neto plač.

Iz prikazanih primerov se lahko sklepa, da o poslovanju IP odločajo njihova matična podjetja. IP bi na prostem trgu lahko poslovala kot uspešna podjetja, velik problem v njih predstavlja zlasti odsotnost zaradi bolezni.

Te in še mnogo drugih podobnih primerov je bilo mogoče slišati na posvetu ZIPS o delovanju in nadzoru IP v Ljubljani, marca 2005.

ZIPS je zbral podatke o poslovanju 140 IP, od katerih jih je 98 poslovalo z dobičkom, 21 z izgubo in 21 s "pozitivno ničlo". Čeprav podatki niso popolni, ker ne zajemajo poslovanja vseh IP, ugotavljamo, da se položaj IP v letu 2006 ni bistveno spremenil v primerjavi s preteklim obdobjem.

5.2 Poslovni izid, bilančni dobiček in bilančna izguba v IP za leto 2006

Pri pregledu poslovanja IP je ZIPS naredil poslovni izid za 161 IP, ki so člani tega zavoda. Iz naslednje tabele se lahko razbere, da je čisti dobiček v 140 IP znašal 9,117.448€ (9,859.055€), vsota čiste izgube v 21 IP pa je znašala 1,550.408€ (1,958.358€), tako da je neto dobiček znašal samo 7,567.080€ (7,900.697€). Pri tem je nujno opozoriti še na problem bilančne izgube (nekrute izgube iz tekočega in iz preteklih let), ki znaša 12,667.146€ (16,643.193€).

Tabela 7: Poslovni izid, bilančni dobiček in bilančna izguba v IP leto 2006

Besedilo	za leto 2006 zneski so v EUR
ČISTI DOBIČEK TEKOČEGA LETA	9,117.448
ČISTA IZGUBA TEKOČEGA LETA	1,550.408
NETO DOBIČEK TEK. LETA (186 - 187)	7,567.080
BILANČNI DOBIČEK	26,061.693
BILANČNA IZGUBA	12,667.146
NETO BILANČNI DOBIČEK (215 - 216)	13,394.547

Vir: ZIPS letno poročilo 1-2007

6 KAJ PRINAŠA ZAKON O ZAPOSLOVNI REHABILITACIJI IN ZAPOSLOVANJU INVALIDOV

Kvotni sistem je pomembna novost, ki jo novi ZZRZI (Ur.l. RS, št.16/2007-UPB2) prinaša kot ukrep pozitivne diskriminacije, s katerim je mogoče zmanjšati število brezposelnih invalidov. Kvotni sistem pomeni obvezno zaposlovanje določenega števila invalidov, sklepanje poslovnih pogodb v predpisani višini ali pa plačevanje prispevkov za namene pospeševanja zaposlovanja invalidov. Delodajalci, ki sami ne bodo zaposlovali invalidov, ali ki bodo zaposlovali manjše število le-teh, kot je predpisano s kvoto, bodo imeli možnost nadomestne izpolnitve kvote, tako da bodo sklenili pogodbe o poslovnem sodelovanju z zaposlitvenim centrom oziroma z IP. Zaščiteni delovna mesta za invalide (na deljenem delovnem mestu) bodo v praksi zagotavljali predvsem zaposlitveni centri.

Vzpodbude za zaposlovanje invalidov se delijo na tiste, ki so vezane na izpolnitev kvote, in na tiste, ki niso. V prvo skupino sodi plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju (73. člen ZZRZI), oprostitve plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih invalidov (74. člen ZZRZI) in nagrade za preseganje kvote (75. člen ZZRZI), v drugo pa subvencije plač invalidom (68. člen ZZRZI), plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo (72. člen ZZRZI) ter letne nagrade delodajalcem za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov (76. člen ZZRZI). Z zakonom se ureja model zaposlovanja invalidov, s katerim pridobijo vsi: invalidi, delodajalci in celotno gospodarstvo. (Izvir 2005, 6-10).

Zakon omogoča težje zaposljivim invalidom možnost zaposlitve, saj so iskana kategorija brezposelnih, omogoča jim ponovno vključitev v delovne sredine. Delodajalci pridobijo nov kader in s tem možnost subvencij in ekonomskih olajšav. Država pa reši velik problem neaktivnega prebivalstva, saj jih ponovno vključi v družbo.

S sprejetjem Lizbonske deklaracije v marcu 2000 in njeni prenovi v letu 2005, je bila dejansko tlakovana pot, ki naj bi Evropsko unijo do leta 2010 privedla do najkonkurenčnejše, dinamične, na znanju temelječe ekonomije na svetu, katera bo sposobna trajnostnega razvoja in gospodarske rasti in ki bo ponujala več in boljše zaposlitve ter socialno povezanost.

Lizbonska strategija iz leta 2000 povzema svoje cilje v okviru reforme po sledečih področjih: ureditev razmer in poenotenje evropskega ekonomskega okolja, izboljšanje ustvarjanja, povečanje zanimanja razširjenosti in izkoriščanja znanja ter modernizacija socialnega modela.

Nov začetek za prenovljeno Lizbonsko strategijo pa pomeni usmerjanje naših naporov k dvema poglavitnima nalogama, in sicer ustvarjanju novih in boljših delovnih mest ter vzpostavitvi močnejše in trajnejše gospodarske rasti. (Pro-eco, 2008).

Za doseganje Lizbonske deklaracije je potrebno vedeti:

1. invalidnost moramo razumeti drugače in je ne enačiti z nezmožnostjo za delo;
2. izhajati je treba iz dejstva, da imajo invalidi enake pravice in možnosti kakor neinvalidi, da opravljajo poklic, s katerim so zadovoljni in ustreza njihovi usposobljenosti in zdravstveni zmožnosti, zato je treba prepoznati potrebe invalidov v zaposlitvi na eni strani in sposobnosti invalidov na drugi strani;
3. vsak posameznik ima specifične osebne izkušnje in sposobnosti, pa tudi specifične potrebe v zaposlitvi. Stopnja ali vrsta invalidnosti zato nista in ne moreta biti kriterij za določanje vrste, stopnje in nivoja podpore v zaposlitvi (prilagojene morajo biti konkretnemu invalidu in konkretnemu delovnemu mestu), ki jo potrebuje, in tudi ne drugega ustreznega delovnega mesta. Večjo produktivnost na delovnem mestu je mogoče pogosto doseči tudi s primerno organiziranostjo ob upoštevanju različnosti zaposlenih in njihovih sposobnosti. Ključni faktor povečanja učinkovitosti, produktivnosti in na splošno poslovnega uspeha je v razumevanju različnosti in v iskanju sposobnosti vsakega invalida posebej. (Izvir, 2005, 10).

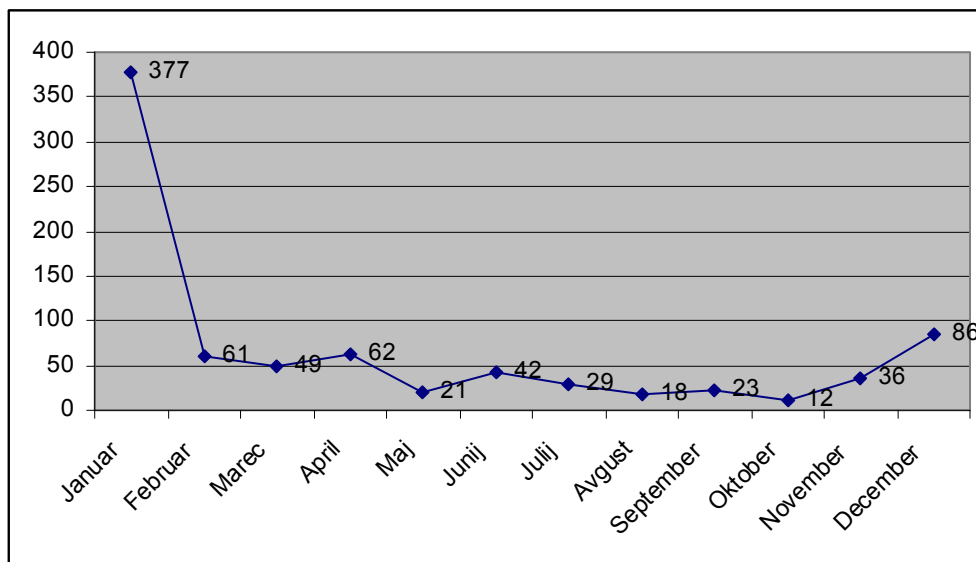
6.1 Kvotni sistem zaposlovanja invalidov

K izpolnjevanju kvote niso zavezana le tuja diplomatska in konzularna predstavništva, IP, ki imajo že po zakonu predpisano višjo kvoto – to je najmanj 40% zaposlenih invalidov od skupnega števila vseh zaposlenih in zaposlitveni centri. ZZRZI v 64. členu določa tudi institut nadomestne izpolnitve kvote, za katero se šteje sklenitev poslovne pogodbe z zaposlitvenim centrom ali IP. Iz take pogodbe o poslovnem sodelovanju mora biti razvidno, da so stroški dela ovrednoteni v višini najmanj 18 minimalnih plač letno za vsakega invalida, ki bi ga bil delodajalec dolžan zaposliti v okviru predpisane kvote, pogodbo pa je treba v sedmih dneh po sklenitvi posredovati Skladu za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. Gre za razliko od napačne dosedanje prakse, ko so družbe ustanoviteljice pogosto sklepale pogodbe o poslovnem sodelovanju z IP in po taki pogodbi plačevale le efektivne ure zaposlenih invalidov, ki so bile vrednotene nižje od minimalnih plač, niso pa priznavale materialnih

stroškov dela niti prispevkov delodajalca. Tako so IP, ki so opravljala na primer izključno storitveno dejavnost za matično družbo, poslovala z izgubo, saj so šle vse bolniške odsotnosti, krajše od 30 dni, na račun IP, ki je izgubo pokrivalo z odstopljenimi sredstvi. Delodajalci, ki ne zaposlujejo invalidov in nimajo sklenjene predpisane poslovne pogodbe za nadomestno izpolnitev kvote, morajo skladu plačevati prispevek za neizpolnjevanje kvote v višini 70% minimalne plače za vsakega invalida, ki bi ga bili dolžni zaposliti za izpolnitev predpisane kvote. Za neplačevanje prispevkov za neizpolnjevanje kvote sklad delodajalce pozove k plačilu prispevka, skupaj z obračunanimi zamudnimi obrestmi.

Leta 2006 je bilo za nadomestno izpolnitev kvot sklenjenih poslovnih pogodb z IP skupaj 816.

Graf 15: Pogodbe sklenjene z IP v letu 2006

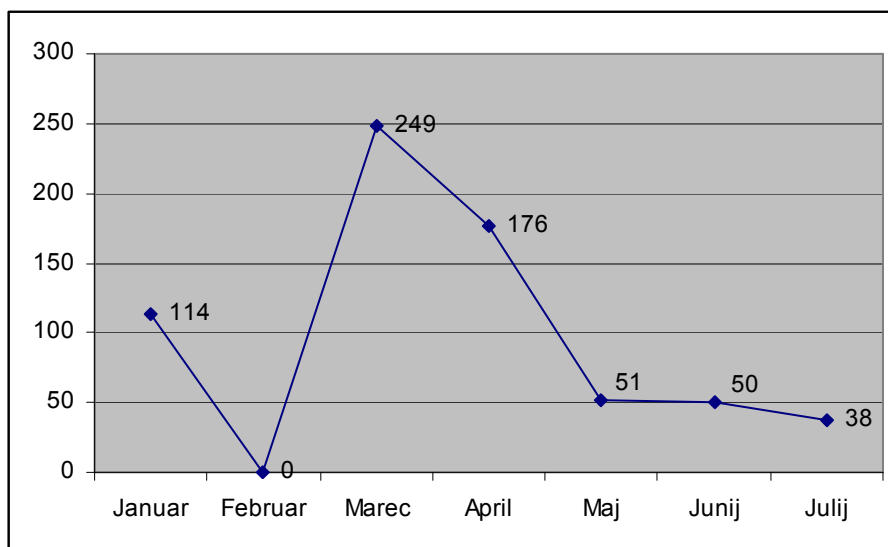


Vir: Sklad RS za zaposlovanje invalidov 2006

Iz grafa številka 15 se vidi, da je bilo za nadomestno izpolnitev kvote v letu 2006 sklenjenih skupaj 816 pogodb. Največje število teh je bilo sklenjenih v januarju, in sicer kar 377, sledijo december 86, april 62 in februar 61. V mesecu januarju je bilo največ sklenjenih pogodb zaradi poteka veljavnosti pogodb, ki so bile sklenjene v letu 2005 za dobo enega leta.

V prvi polovici leta 2007 je bilo za nadomestno izpolnitev kvot sklenjenih že 678 pogodb z IP.

Graf 16: Pogodbe sklenjene z IP v letu 2007:



Vir: Sklad RS za zaposlovanje invalidov 2007

V letu 2007 oziroma v prvih sedmih mesecih leta 2007 je bilo sklenjenih že 678 pogodb za nadomestno izpolnitev kvote. Iz teh podatkov se lahko sklepa, da veliko podjetij raje sklene pogodbo s samim IP, kot pa da na novo zaposli invalida. Da trditev drži, kažejo tudi podatki Sklada republike Slovenije za zaposlovanje invalidov: v letu 2006 je v sklad vplačalo prispevek za vzpodbujanje zaposlovanja v povprečju mesečno 2.256 zavezancev za kvoto.

Vzpodbude za zaposlovanje oziroma ohranjanje zaposlitev za invalide ZZRZI določa več vrst vzpodbud za zaposlovanje invalidov, za odločanje o pravicah in obveznostih invalidov in delodajalcev pa je v skladu z določili zakona pristojen sklad.

6.2 Vzodbude, ki jih določa ZZRZI

ZZRZI v 67. členu določa vzodbude zaposlovanja invalidov:

- subvencije plač invalidom;
- plačilo stroškov prilagoditve delovnih mest in sredstev za delo invalidov;
- plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju;
- oprostitvev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje;

- druge vzpodbude na področju zaposlovanja invalidov in ohranjanja delovnih mest za invalide in druge razvojne vzpodbude.

Invalidi niso vedno upravičeni do subvencije plače, ampak le, če dosegajo nižje delovne rezultate od pričakovanih delovnih rezultatov neinvalida na konkretnem delovnem mestu. Delodajalec je dolžan invalidu izplačati mesečno plačo, ki je najmanj minimalna, subvencijo pa mu povrne na podlagi zahtevka Sklada za spodbujanje zaposlovanja invalidov za pretekli mesec. Delodajalci so s tako ureditvijo za vse invalide dolžni izplačevati plače v skladu s kolektivnimi pogodbami.

6.3 Plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo

Delodajalci, ki imajo zaposlenega delavca, ki je postal invalid in ki ga morajo zaposliti zaradi nastanka invalidnosti na drugem ustreznem delovnem mestu, lahko po 72. členu ZZRZI zaprosijo Sklad RS za zaposlovanje invalidov za plačilo prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo. Za delodajalce, ki zaposlijo brezposelne invalide na njim prilagojenih delovnih mestih, je plačnik take prilagoditve prav tako Sklad za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. Izvajalec zaposlitvene rehabilitacije, ki je za izvajanje te javne službe pooblaščen oziroma je pridobil koncesijo za izvajanje teh storitev, pripravi načrt prilagoditve delovnega mesta oziroma sredstev za delo invalida, ki ga namerava delodajalec zaposliti, in na podlagi takega načrta delodajalec zaprosi za plačilo stroškov prilagoditve konkretnega delovnega mesta oziroma sredstev za delo. Vlogo pošlje Skladu za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. Vlogi priloži načrt prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo ter izjavo o nameravani zaposlitvi invalida za nedoločen čas.

7 IP V EVROPI

Tudi evropske države se soočajo s problemom nizke stopnje zaposlenosti invalidov. V študiji Evropske unije »Disability and social participation in Europe (European Commission 2001)« so primerjali invalide s težjo in lažjo invalidnostjo glede na običajno populacijo. Ugotovili so, da je bilo med invalidi s težjo invalidnostjo 29% zaposlenih, med invalidi z lažjo invalidnostjo 56% zaposlenih in med običajno populacijo 71% zaposlenih. Deleži brezposelnosti se med populacijami bistveno ne razlikujejo, se pa zato razlikujejo stopnje neaktivnosti: 61% invalidov s težjo invalidnostjo, 35% z lažjo in 22 % populacije brez invalidnosti je neaktivnih.

Delovne aktivnosti invalidov potekajo na dva načina: prvi je zaščitno zaposlovanje, kar pomeni zaposlitev v posebnih organizacijah–IP in varstveno delovnih centrih, drugo pa so zaposlitve v običajnih podjetjih. Drugi način v zadnjih desetletjih razvija tako imenovane podporne zaposlitve, ki deluje preko storitev trenerja dela. Redno zaposlitev na odprtem trgu dela lahko pojmuje kot kritično in bistveno v procesu integracije invalidov v skupnost. (Tabaj, 2002, 86).

Večina invalidov dela v klasično pojmovanih IP, v mnogih državah pa narašča tudi število zaposlitev, kjer produktivno delo ni edini in glavni cilj. Podatki o porazdelitvi starosti za Švedsko in Norveško kažejo, da je več kot ena četrтина zaposlenih invalidov v IP starih več kot 50 let, za ostale države pa ni podatkov. V nekaterih državah so v 90-ih letih opazili trend naraščanja zaposlitev v zaščitnem zaposlovanju (Francija, Španija), medtem ko je v drugih število ostalo približno enako (Avstrija) ali pa je upadlo (Združeno kraljestvo, Finska). Zmanjšano število zaposlitev je posledica različnih vzrokov: zmanjšanja naročil, zmanjšane financiranja in sprememb v rehabilitaciji, ki je dala poudarek na usposabljanje in zaposlovanje na običajnem trgu dela (Tabaj, 2002, 86).

Razlikujemo dve vrsti oblik zaščitnega zaposlovanja: prvi tip so visoko produktivna podjetja, zelo podobna običajnim podjetjem. Večinoma zaposlujejo invalide s fizično prizadetostjo, s skoraj navadno pogodbo o delu in plačami. Drugi tip so manj produktivne enote, ki so bližje poklicnim centrom. Tukaj je večina vključenih invalidov z duševnimi prizadetostmi, ki nimajo pravih pogodb o zaposlitvi in prejemajo samo nagrado, ki je dodatek invalidski

pokojnini. Norveška in Finska imata oba tipa organizacij, Švedska in Avstrija prvega in Švica samo drugega. (Tabaj, 2002, 86).

Koncept zaščitnega zaposlovanja nima enotnega pomena: nekatere države v to vključujejo samo plačano delo, ki temelji na pogodbi o zaposlitvi, druge pa v ta koncept vključujejo tudi organizacije, kjer produktivno delo ni edini in glavni cilj zaposlenosti in kjer invalidi ne prejema plače oziroma nimajo pogodbe o delu, ampak samo nagrado, na primer kot dodatek invalidski pokojnini. (Tabaj, 2002, 86).

Delež invalidov v zaščitnem zaposlovanju so glede na celotno delovno silo po državah različni. Največji delež je imela Švedska (0,75%), sledijo ji Švica (0,6%), Norveška (0,5%), Finska (0,44%), ki vključuje tudi dnevne centre in Avstrija, ki ima najmanjši delež 0,03%. Delež zaposlenih v slovenskih IP je po izračunu za leto 2001 0,67% delovne sile, kar nas uvršča takoj za Švedsko in pred Švico. (Tabaj, 2002, 86).

Nacionalne politike se razlikujejo glede na definicijo ciljne skupine. Vse definicije pa se nanašajo na invalide, ki niso zmožni delati pod običajnimi pogoji. Ni pa enotnosti glede višine omejitev (delovna sposobnost, sposobnost delati). Skandinavske države imajo širši koncept invalidnosti kot večina evropskih. Nanaša se na poklicno ovirane ljudi, vključujoč tudi tiste, katerih problemi so bolj socialne kot medicinske narave. Posledično so tudi službe za zaposlovanje bližje običajnim, medtem ko so v drugih državah bližje zdravstvenim službam oziroma so to posebni sistemi. Inkluzivni pristop (vključevanje ljudi, katerih problemi so bolj socialne kot medicinske narave), razvit na teoriji normalizacije, sta začeli razvijati Norveška in Švedska. V Švici in Avstriji so uradne definicije ciljne skupine za zaščitno zaposlovanje vezane izključno na medicinsko oviranost. Na Finskem je to v mnogo manjši meri. V praksi je mnogo IP, ki nudijo službe invalidom, katerih problemi so bolj socialne narave. Na primer Belgija je razvila poleg IP še socialna podjetja. (Tabaj, 2002, 87).

8 ZAKLJUČEK

IP so pomemben institut za zaposlovanje invalidov, zato je nujno, da ohranijo pomembno vlogo tudi v novem ZZRZI (Ur. l. RS št. 16/2007), v katerem naj bi bil koncept IP kot gospodarske družbe, ki deluje pod posebnimi pogoji, bolj dodelan.

Slovenija je imela od leta 1990 do leta 2004 več zakonskih in podzakonskih aktov, ki so opredeljevali pravice invalidov s področja zaposlovanja. Med njimi so, denimo, Zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb (ZUZIO Ur. l. RS 8/1990), ZDR (Ur. l. RS št. 103/2007), Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Ur. l. RS št. 79/2006), Pravilnik o izvajanju programov aktivne politike zaposlovanja (Ur. l. RS, št. 80-3543/2004), Pravilnik o merilih za nadomestitev dela stroškov IP (Ur. l. RS št. 54/97) in nazadnje še ZZRZI (Ur. l. RS št. 16/2007-UPB2) . S prejetjem ZZRZI so nadomestili vse dosedanje zakone, ki so urejali problematiko invalidov od statusa invalidov, zaposlovanja in

prejemanja nadomestil. Namen ZZRZI je povečati zaposljivost invalidov in vzpostaviti pogoje za njihovo enakopravno udeležbo na trgu dela z odstranjevanjem ovir in ustvarjanjem novih možnosti.

IP so se začela ustanavljati pred letom 1976, in sicer z ustanavljanjem invalidskih delavnic. Te delavnice so se obdržale do leta 1988, ko so se preoblikovale v IP. V Sloveniji je po osamosvojitvi in s prehodom v tržno gospodarstvo skokovito naraslo število IP in število invalidov, zaposlenih v teh podjetjih. Največji porast je v obdobju od 1993-1994, kar lahko pripišemo lažjim pogojem za ustanavljanje IP in subvencijam. IP so po občinah različno razporejena. Največ jih imamo v urbanih središčih, in sicer v Ljubljani, Velenju, Celju in Mariboru. V 122 občinah ni zastopanih IP. Število zaposlenih v IP se povečuje, a v obdobju od 2000-2004 predvsem na račun neinvalidov, zato ker so IP zaposlovala tudi drugo delovno silo. Iz podatkov MDDSZ je mogoče razbrati, da v strukturi zaposlenih invalidov v obdobju od 2003-2004 prevladujejo moški invalidi, v obdobju 2005-2006 pa ženski invalidi. To pomeni, da so v obdobju od 2005-2006 podjetja na novo zaposlila več žensk invalidov. V teh podjetjih prevladujejo starejši od 45 let, in sicer tako med invalidi kot neinvalidi. Starostna skupina od 35-44 let pa je v večji meri zastopana med neinvalidi. Izobrazbena struktura v teh podjetjih je zelo nizka. Med invalidi je največ takšnih, ki imajo končano osnovno ali poklicno šolo. Med neinvalidi je izobrazbena struktura boljša, saj prevladujejo tisti, ki imajo končano poklicno ali srednjo šolo. Dejavnost IP je pretežno na področjih čiščenja, varovanja, montaže, lesne, grafične in obutvene industrije. Največji delež zastopanih invalidov je na področju lesne in tekstilne dejavnosti. V obdobju od 1995-2000 je število brezposelnih invalidov naraščalo, ravno v obdobju ugodnih gospodarskih razmer na trgu. V obdobju od 2000-2005 se je število brezposelnih invalidov zmanjšalo, a ne na račun zaposlitve, temveč zaradi spremenjenega načina vodenja evidence na ZZRS.

Gospodarjenje v IP spremljajo težave, poslovni naporji so večinoma usmerjeni preživetju na trgu. IP niso izvozno naravnana in so v pretežni meri odvisna od matične družbe. Pri svojem poslovanju se soočajo s kadrovskimi težavami, nizko izobrazbeno strukturo zaposlenih, visoko starostjo zaposlenih kot tudi z nemotiviranostjo za delo in veliko odsotnostjo zaradi bolniških. Prav tako nekateri invalidi ne dosegajo predpisane norme. IP se v večini primerov ukvarjajo s pomožnimi deli, ki ne prinašajo velike dodane vrednosti.

Ker imajo IP izreden družbeni pomen, zaposlujejo in ohranjajo namreč delovna mesta težje zaposljivim invalidom, so deležna posebnih državnih pomoči.

Prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter prispevke za zdravstveno varstvo ne plačujejo v proračun RS, ampak jih zavedejo na posebnem kontu v svojem računovodstvu. IP prav tako ne plačujejo davka na izplačane plače, plače zaposlenih invalidov so subvencionirane, IP so deležna sofinanciranja investicij in razvojnih programov. Odstopljene prispevke in davke lahko porabijo le za razširitev dejavnosti pri usposabljanju in zaposlovanju invalidov, za nakup opreme, prilagoditev strojev in naprav ter delovnih prostorov sposobnostim invalidov tako, da le-ti lahko neovirano opravljajo svoje delo. Finančna sredstva se zagotavljajo iz sklada za zaposlovanje invalidov. Sklad namenja sredstva za tehnološki razvoj, opremo delovnih mest in zagon novih zaposlitvenih projektov na področjih, ki niso pokrita.

V Evropski uniji se soočajo s problemom nizke stopnje zaposlenosti invalidov. Delovne aktivnosti invalidov potekajo na dva načina, in sicer kot zaščitno zaposlovanje, to je v posebnih organizacijah, drugo pa v običajnih podjetjih. V mnogih državah zaposlitev ni vezana na produktivnost dela, temveč je večji poudarek na vključenosti invalidov v družbo.

Nova delovno-pravna zakonodaja z uvedbo kvotnega sistema sledi trendu v Evropski uniji, kjer imajo že desetletne izkušnje. Podatki Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov kažejo porast na novo zaposlenih invalidnih oseb na odprtem trgu delovne sile in ne več samo v IP. Na podlagi podatkov poročila nadzornega organa Sklada za zaposlovanje invalidov ugotavljam, da je Sklad preko razpisov v letu 2005 financiral 107 zaposlitev invalidov, v letu 2006 pa kar 495. V času nepredvidljivih in visoko konkurenčnih razmer na trgu delovne sile so za vključevanje invalidov, ki veljajo za težje zaposljivo delovno silo, takšne vrste spodbud zelo pomemben dejavnik. Po drugi strani pa je nova zakonodaja, ki je bolj prožna (možnost odpuščanja invalidnih oseb) omogočila, da se delodajalci radi odločajo za zaposlitev invalida. Nagrada za zaposlitev invalida pa so tudi različne finančne spodbude, ki pa niso zanemarljive za delodajalca. Menim, da je država končno uspela in našla pravo pot za reševanje tako rizične skupine brezposelnih, kot so invalidi, ki so po zadnji analizi pokazali, da so iskana delovna sila na trgu.

9 SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE

- 1 Baza podatkov o dodeljenih državnih pomočeh. Interno gradivo Ministrstva za finance, Ljubljana, 2003 in 2004.
- 2 Čufer, Anka, Tabaj, Aleksandra : Zaposlovanje invalidov v invalidskih podjetjih, Izvirirrevija ZIPS, Ljubljana 2002.
- 3 Drobnič, Janez, Uršič, Cveto: Zaposlovanje invalidov, Centerkontura, Ljubljana, 1995.
- 4 Frangež, Viktor: Ugotovitve Komisije za invalidska podjetja v letu 2002, V središču, Ljubljana, 2002, november-december.
- 5 Kolar, Špela: Invalidska podjetja, V središču, Ljubljana, 2002.
- 6 Koletnik, Franc: Računovodstvo za notranje uporabnike informacij, Zveza računovodij finančnikov in revizorjev Slovenije, Ljubljana, 2004.
- 7 Kumer, Borut, Invalidska podjetja – pomembna oblika zaposlovanja invalidov , Ljubljana diplomsko delo 2003.
- 8 Hočevvar, Marko, Igličar, Aleksander: Osnove računovodstva, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2004 .
- 9 Hočevvar, Marko : Kontroling stroškov, GV Založba, Ljubljana, 2007.
- 10 Letno poročilo za leto 2006, Zavod invalidskih podjetij Slovenije, 1/2007.
- 11 Literatura; seminar Zakon o rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov Ljubljana, november 2005.
- 12 Literatura: posvet Invalidska podjetja , Zavod invalidskih podjetij Slovenije Ljubljana, marec 2005.
- 13 Koletnik, Franc, Računovodstvo za notranje uporabnike informacij, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev, Kočevje, 2007.
- 14 Podatki o odstopljenih sredstvih invalidskih podjetij za leto 2006 ZIPS, Ljubljana, 2007.
- 15 Poročilo 13. seje Nadzornega sveta Sklada Republike Slovenije za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov z dne 27.3.2007.
- 16 Poročilo Nadzornega sveta Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, interno gradivo za leto 2006 in leto 2007.
- 17 Revija IKS 9-10/2002, Ljubljana, 2002.
- 18 Revija Izvir december 2005 (Zavod invalidskih podjetij Slovenije).
- 19 Revija Revizor 1/99, Obravnavanje odstopljenih prispevkov invalidskim podjetjem pri izdelavi računovodskih izkazov, Ljubljana 1999.

- 20 Tabaj, A.: Strategije zaposlovanja za izenačevanje možnosti invalidov na trgu dela , Svet Evrope, Strasbourg, februar 2000, prevod julij 2001.
- 21 Tabaj, A.: Primerjalna študija invalidskih podjetij v Evropi in Sloveniji, projektni svet MDDSZ za pripravo Zakona o zaposlovanju in usposabljanju invalidov, januar 2002.
- 22 Tabaj, A: Pozitivna akcija za delovna mesta invalidov, Izviri-revija zavoda invalidskih podjetji, št. 7/2002.
- 23 Uršič, Cveto; Ekonomski in socialni položaj brezposelnih invalidov, Inštitut RS za rehabilitacijo, Ljubljana 1996.
- 24 Uršič, Cveto: Zaposlovanje invalidov v invalidskih podjetjih, Inštitut RS za rehabilitacijo, Ljubljana, 1996.
- 25 Vrzel, Damjana, Računovodstvo odstopljenih prispevkov v invalidskih podjetjih, Maribor 2005, diplomsko delo.

10 VIRI

- 1 Akt o ustanovitvi Sklada RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov (Ur.l. RS št. 117/04).
- 2 Pravilnik o računovodstvu v invalidskem podjetju X.
- 3 Pravilnik o merilih za nadomestitev dela stroškov invalidskim podjetjem (Url. RS št. 54/97).
- 4 Pravilnik o izvajanju programov aktivne politike zaposlovanja (Ur. l. RS, št. 80-3543/2004).
- 5 Pravilnika o vsebini in načinu vodenja evidenc s področja zaposlovanja (Ur. l. RS št., 85/2002).
- 6 Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS št. 16/2007-UPB3).
- 7 Zakona o davku na izplačane plače (Ur.l. RS, št. 21/2006-UPB2).
- 8 Zakon o delovnih razmerjih (Ur. l. RS št. 42/2002).
- 9 Zakon o gospodarskih družbah (Ur. l. RS št. 30/1993).
- 10 Zakon o podjetjih (Ur.l. SFRJ št. 77/1988).
- 11 Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS, 1009/2006-UPB4).
- 12 Zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb (Ur. l. RS, št. 8/1990).
- 13 Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Ur.l. RS št. 111/05, Ur.l. RS št. 16/2007).

- 14 Zavod za zaposlovanje Interno gradivo: Mesečne informacije Zavoda za zaposlovanje. junij 2007.
- 15 Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 72/2006-UPB3).
- 16 http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/ip_info05.pdf (13.07.2007).
- 17 http://www.birografikabori.si/opodjetju_poslanstvo.php, (20.09.2007).
- 18 http://www.durs.gov.si/si/prispevki_za_socialno_varnost/prispevki_za_socialno_varnost_pojasnila/invalidska_podjetje_ter_obracunavanje_in_placevanje_prispevkov_za_socialno_varnost/ (25.10.2007).
- 19 <http://www.finance.si/index.php?cat=1111> (23.7.2007).
- 20 http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/LetnaPorocila/lp98/3_2_5.htm (5.10.2007).
- 21 <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=458> (28.12.2007).
- 22 <http://www.pro-eco.si/displayContent.php?contentId=35> (19.2.2008).